

КРУГЛИЙ СТІЛ

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ

20 червня 2025 року

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голова редакційної колегії

Кулініч Владислав Сергійович - засновник Громадської організації «Молодіжна організація Починаючих лідерів»

Заступник голови редакційної колегії

Макарова Олена Павлівна - співзасновник Громадської організації «Молодіжна організація Починаючих лідерів». кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики та судової експертології

Члени редакційної колегії:

Чишко Катерина Олександрівна - кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем наукового забезпечення правоохоронної діяльності та якості підготовки кадрів

Іванцов Володимир Олександрович - кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративної діяльності

Невядовський Владислав Олегович - учений секретар секретаріату Вченої ради, доктор юридичних наук, доцент

Ляска Оксана Петрівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та педагогіки

УДК 351/354:342.7:343(477))

Сучасні виклики та загрози системі національної стійкості України. (м. Вінниця, 20 червня. 2025 р. Вінниця). Громадська Організація «Молодіжна Організація Починаючих Лідерів. «ГО МОПЛ», 2025.

Збірник містить наукові розробки науковців, представників практичних підрозділів Національної поліції та інших правоохоронних органів, докторантів, аспірантів та здобувачів вищої освіти, присвячені дослідженню теоретичних і прикладних аспектів розвитку взаємодії органів публічної влади та правоохоронних органів

Матеріали викладені в авторській редакції

з незначними коректорськими правками.

Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори.

Електронна копія матеріалів круглого столу безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті Громадської організації «Молодіжна організація Починаючих лідерів» у розділі «Архів наукових заходів», сторінка «Збірники наукових заходів»

ЧИШКО Катерина Олександрівна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративної діяльності

Харківського національного університету внутрішніх справ

Старший лейтенант поліції

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8810-7950>

РОЛЬ ШКІЛЬНОГО ПСИХОЛОГА У РАННЬОМУ ВИЯВЛЕННІ ОЗНАК

НАСИЛЬСТВА В РОДИНІ: АЛГОРИТМИ ДІЙ ТА ПЕДАГОГІЧНА

ПІДТРИМКА ДИТИНИ

Домашнє насильство, особливо щодо дітей, є однією з найбільш прихованих форм порушення прав людини, що супроводжується глибокими психологічними травмами, які можуть мати довготривалі наслідки. В умовах освітнього середовища саме шкільний психолог виступає ключовою фігурою у виявленні перших ознак небезпеки та формуванні безпечного простору для дитини. Особливість його професійної ролі полягає у здатності поєднувати психологічну діагностику, превентивну діяльність і педагогічну підтримку. У сучасних умовах актуальності набуває потреба у чітких алгоритмах дій, які дозволяють вчасно реагувати на сигнали про можливе насильство в родині.

Раннє виявлення ознак насильства в родині є одним із ключових напрямів діяльності шкільного психолога, оскільки саме він має унікальний доступ до повсякденного емоційного життя дитини. Його професійна функція не обмежується формальними консультаціями чи разовими тестуваннями. Вона передбачає щоденну роботу у просторі, де дитина перебуває більшу частину дня, — у шкільному середовищі, де проявляються як зовнішні реакції, так і глибші психологічні зміни. Психолог має бути уважним до змін, які здаються незначними на перший погляд: уникання зорового контакту, тривожність перед дзвінками додому, уникання певних тем під час розмов. Усе це може свідчити про приховану проблему, що потребує фахового аналізу.

Особливістю роботи з дітьми є те, що більшість із них не мають ані мовних, ані психологічних ресурсів для прямого звернення по допомогу. Тому шкільному

психологу важливо розвивати емоційно безпечний простір, у якому дитина поступово зможе довіритись дорослому. Для цього потрібна гнучкість, емпатія, а також чітке усвідомлення того, що кожна дитина має власний рівень відкритості й особистісного захисту. Лише через систематичне, ненав'язливе спостереження, емоційно зважені діалоги, ігрові чи арт-терапевтичні техніки психолог здатен ідентифікувати ознаки психологічного дискомфорту, що не вкладаються в межі вікових особливостей чи стандартних стресів. Водночас із професійною чутливістю до індивідуального психоемоційного стану дитини важливим компонентом ефективного реагування є командна взаємодія. Жоден навіть найкваліфікованіший психолог не зможе діяти ізольовано, без підтримки інших членів педагогічного колективу. Класний керівник, який проводить з дітьми щоденні уроки, є першим, хто може помітити тривожні зміни у поведінці[1, с. 235]. Соціальний педагог, який веде позакласну діяльність, має власні інструменти для вивчення сімейного контексту. Адміністрація школи формує нормативне підґрунтя і надає організаційну підтримку. Всі ці елементи мають бути поєднані в єдину, налагоджену систему комунікації, яка не допускає замовчування тривожних сигналів або перекладання відповідальності. Крім того, важливо, щоб шкільний психолог мав належну фахову підготовку у сфері розпізнавання насильства в сім'ї, розуміння його форм (фізичної, психологічної, економічної, сексуальної) та вміння співвіднести прояви в поведінці дитини з можливими причинами[2, с. 15]. Йдеться не лише про знання теорії, а й про сформовану практику дій у кризових ситуаціях. Розпізнавання насильства — це не лише про фіксацію факту, а й про вміння розпочати процес допомоги ще до того, як ситуація набуде незворотного характеру.

Таким чином, функціональна роль шкільного психолога в системі раннього виявлення насильства є багатовимірною. Вона вимагає водночас емоційної інтуїції, аналітичних навичок, міждисциплінарної співпраці та чіткого дотримання етичних і правових норм. Успішна реалізація цієї ролі забезпечує не лише захист конкретної дитини, а й формування загального клімату довіри й безпеки в освітньому середовищі.

У ситуації, коли шкільний психолог виявляє можливі ознаки домашнього насильства щодо дитини, його дії повинні бути водночас оперативними, обережними й фахово обґрунтованими. Будь-яке втручання у внутрішній світ дитини, яка зазнала травматичного досвіду, потребує максимальної чутливості, щоб не посилити її стан. Першим кроком є спостереження, яке не обмежується одноразовими діагностичними процедурами, а передбачає систематичний збір інформації про поведінку, невербальні реакції, комунікативну активність, а також зміни у звичному емоційному тлі дитини. Ведення конфіденційного журналу спостережень дає змогу фіксувати ознаки, які в сукупності можуть свідчити про насильство або психологічне неблагополуччя. Коли підозра набуває обґрунтованого характеру, психолог проводить індивідуальну бесіду з дитиною. Це один із найвідповідальніших етапів, адже його основна мета не отримати формальні зізнання, а встановити емоційний контакт, створити безпечну атмосферу та дати дитині можливість висловити свої почуття у зручній для неї формі. Важливо уникати тиску, прямих запитань на зразок «Тебе б'ють удома?» або «Чи сваряться твої батьки?», адже це може викликати захисну реакцію, а іноді страх. Натомість варто використовувати ігрові методики, малювання, проєктивні техніки, які допомагають вивести тривожний зміст у безпечну символічну форму[3, с. 80].

Якщо зібрані дані дозволяють припустити наявність насильства, психолог зобов'язаний проінформувати керівництво закладу освіти та соціального педагога. На цьому етапі особливо важливо дотримуватись конфіденційності, не допустити розголошення інформації серед інших педагогів чи учнів. Далі рішення щодо звернення до відповідних державних структур служби у справах дітей, органів поліції, центрів соціальної підтримки приймається колегіально, з урахуванням інтересів дитини та законодавчих норм. Окремого значення набуває етап посттравматичної підтримки, яка не може обмежуватись разовими консультаціями. Для дитини, що пережила насильство, школа має перетворитись на простір психологічної стабільності та довіри. Психолог розробляє індивідуальну програму відновлення, яка може включати як індивідуальні, так і групові заняття, роботу з емоціями через творчість,

тілесно-орієнтовані методи, залучення до соціально-педагогічних ініціатив, де дитина знову відчує свою цінність та безпеку.

Важливо, щоб у цьому процесі брали активну участь і вчителі. Для цього необхідно регулярно проводити тренінги, майстер-класи, обговорення, спрямовані на підвищення їх психологічної компетентності. Учителі мають навчитися розпізнавати навіть найменші зміни у поведінці дітей, розуміти, як делікатно запитати, коли краще звернутися до психолога, як створити у класі атмосферу, де дитина не боїться бути собою. Без такої взаємодії жодна, навіть найкраща, психологічна програма не матиме реального ефекту. Ще одним напрямом, що не може бути залишений поза увагою, є робота з батьками або опікунами. Навіть у тих випадках, коли підозра на насильство не підтвердилася, важливо надати родині психологічну допомогу, провести профілактичну роботу, звернути увагу на особливості спілкування з дитиною, її потреби, переживання. Коли ж насильство має місце, робота ускладнюється, однак психолог не має права ігнорувати цей сегмент. Завдання полягає у забезпеченні такого супроводу, який не допустить повторного травмування дитини, дасть їй стабільність і поступово відновить внутрішнє відчуття безпеки[4, с. 818].

Усе це потребує не лише високої професійної кваліфікації, а й великої особистої зрілості, етичної відповідальності та здатності діяти у складних, емоційно насичених ситуаціях. Психолог, який усвідомлює значення своєї місії, здатен змінити долю дитини, повернувши їй не лише віру в дорослих, а й можливість розвиватися в безпечному, гуманному середовищі.

Отже, у сучасній школі шкільний психолог є не лише консультантом чи діагностом, а й активним учасником створення безпечного освітнього простору. Його роль у попередженні та виявленні випадків домашнього насильства є критично важливою для збереження психологічного здоров'я дітей. Оперативна діагностика, чіткий алгоритм дій і системна міжпрофесійна взаємодія забезпечують основу для своєчасної підтримки постраждалої дитини. Психологічний супровід, педагогічна чуйність і нормативна обізнаність фахівця мають функціонувати як єдиний механізм

реагування на виклики, що несуть загрозу життю і здоров'ю дитини. У контексті гуманізації освіти формування культури нетерпимості до насильства повинно стати спільною метою всіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1.Зінченко Д. А. Загальні питання розвитку адміністративного права в запобіганні домашньому насильству. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів. МВС України. Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця. ХНУВС. 2023. С. 234-238.*

2.Зінченко Д. А. Нормативно-правове забезпечення реагування працівників правоохоронних органів на випадки домашнього насильства. *Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів. МВС України. Держ. наук.-досл. ін-т МВС України. Наук.-досл. лаб. психол. забезпечення. Київ. 2022. С. 15-16.*

3.Зінченко Д. А. Психолого-педагогічна діяльність щодо профілактики домашнього насильства. *Актуальні аспекти психологічного забезпечення професійної діяльності сил безпеки та оборони України. МВС України. Харків. Нац. акад. НГУ. 2022. С. 79-81.*

4.Прібиткова Н.О. Особливості роботи психолога з дітьми, що постраждали від домашнього насильства. *Modern Research in World Science: Proceedings of the 1st International scientific and practical conference. Львів. 2022. С. 817-822.*

ЛЕВЧЕНКО Ірина Миколаївна

провідний фахівець навчально-наукового інституту № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-6975-2062>

ФОРМУВАННЯ АДАПТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ДО ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ОBOB'ЯЗКІВ В УМОВАХ ВОЄННОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Воєнна нестабільність, спричинена збройною агресією проти України, зумовила докорінні зміни в організації та пріоритетах діяльності правоохоронних органів. Працівники поліції, Державної прикордонної служби, Національної гвардії та інших силових структур опинилися в ситуації підвищеної психологічної напруги, невизначеності та загроз життю, що вимагає не лише професійної майстерності, а й високої адаптивної психологічної готовності. Психологічна готовність до виконання службових завдань в умовах війни стає не факультативним елементом, а критичною умовою ефективності, виживання та дотримання законності. У цьому контексті формування стійкості, стресостійкості та здатності до швидкої адаптації до змін середовища набуває нового змісту.

Адаптивна психологічна готовність працівників правоохоронних органів в умовах воєнної нестабільності є надзвичайно важливим ресурсом, який визначає не лише ефективність виконання завдань, але й збереження психічного здоров'я особового складу. Вона не є сталою характеристикою, а формується у динаміці, залежно від індивідуальних властивостей особистості, досвіду, професійного середовища та контексту службової діяльності. Її сутність полягає у здатності оперативно перебудовувати психоемоційні стани, приймати вольові рішення в умовах невизначеності, а також зберігати внутрішню зосередженість у ситуаціях, що становлять загрозу життю або порушують базові цінності. Становлення цієї якості потребує поєднання емоційного самоконтролю з розвиненим критичним мисленням і здатністю до ситуативного аналізу. У воєнних реаліях адаптація не є разовою реакцією вона перетворюється на постійну потребу оновлювати внутрішню стратегію

виживання та збереження професійної ідентичності. Особливо важливим є вміння не «застрягати» у стані тривоги чи страху, а навчитися з цими станами працювати: не пригнічувати їх, а усвідомлено трансформувати у джерело мобілізації ресурсів.

Психологічна наука визнає, що ефективна адаптація в умовах небезпеки базується на взаємодії когнітивних схем (тобто моделей інтерпретації ситуацій) із попередньо засвоєними поведінковими патернами. Це означає, що правоохоронець, який не пройшов тренування в умовах, наближених до бойових, або не має сформованої системи рефлексії щодо своїх реакцій на стрес, буде діяти менш ефективно[1, с. 136]. У цьому контексті важливо не просто підвищувати обізнаність працівників щодо механізмів стресу чи втоми, а створювати умови для регулярного відпрацювання сценаріїв дій, у яких ці фактори присутні. Невід'ємною складовою адаптивної готовності є розвиток здатності до самодопомоги й внутрішнього діалогу. Мова йде не лише про знання певних методів регуляції (наприклад, дихальних технік чи елементів когнітивно-поведінкової терапії), а про вбудованість цих технік у повсякденні реакції. Успішні правоохоронці це, як правило, ті, хто не відкидає потреби звертатися по допомогу, усвідомлює межі своїх можливостей і здатен відновлюватися після екстремальних подій завдяки наявності внутрішнього «ядра» особистісної стабільності[2, с. 243]. Варто також враховувати, що адаптивна готовність формується в системі соціальних взаємодій. Підрозділ, у якому підтримується культура психологічної безпеки, де керівники визнають важливість емоційного стану підлеглих, а не лише дисциплінарних показників, демонструє значно вищий рівень згуртованості та стійкості. Відтак, готовність адаптуватися не є суто індивідуальною характеристикою вона залежить від усього мікроклімату професійного середовища.

На нашу думку, важливо наголосити: адаптивна психологічна готовність це не про відсутність емоцій чи «залізну витривалість», як іноді її спрощено трактують. Йдеться про гнучкість, живу реакцію на реальність, здатність діяти, незважаючи на втому, страх або емоційне виснаження, і водночас не ламатися під тиском. Це

внутрішня готовність бути ефективним не лише тоді, коли все під контролем, а й тоді, коли контроль втрачено. Саме таку готовність варто розглядати як стратегічний пріоритет у підготовці правоохоронців до виконання обов'язків у стані війни.

Формування адаптивної психологічної готовності в умовах воєнної нестабільності не може бути ефективним без практичної системної роботи, орієнтованої на різні рівні професійної взаємодії – від особистої саморегуляції до організаційної підтримки[3, с. 187]. Йдеться не лише про підготовку до окремих стресових ситуацій, а про створення цілісного психологічного середовища, яке підтримує працівника до, під час і після впливу критичних подій. У такому контексті ключове значення має впровадження багаторівневих механізмів, які забезпечують безперервне формування внутрішньої стійкості, гнучкості реагування та професійної витривалості.

Індивідуальний рівень формування адаптивної готовності передбачає роботу з особистісними ресурсами. На цьому етапі надзвичайно важливо своєчасно виявляти зони психологічного ризику за допомогою регулярної діагностики, зокрема оцінки рівня тривожності, вигорання, схильності до деструктивної поведінки. Проте сама діагностика має сенс лише за умови, що вона супроводжується подальшими корекційними заходами[4, с. 68]. До таких належать індивідуальні програми стабілізації, що включають техніки керованого дихання, практики уважності, релаксаційні вправи, елементи когнітивно-поведінкової роботи з автоматичними думками та реакціями. Успіх таких програм великою мірою залежить від вміння правоохоронця самостійно розпізнавати свої психологічні стани і вчасно реагувати на внутрішні сигнали перенапруження. Тому розвиток навичок саморегуляції є не лише додатковим, а обов'язковим компонентом підготовки працівників, особливо тих, хто служить у підвищено небезпечних зонах. На груповому рівні формування психологічної готовності важливу роль відіграє колективна динаміка. Групові тренінги адаптації до стресу не тільки відпрацьовують моделі реагування у складних ситуаціях, але й створюють умови для емоційної відкритості в команді.

Правоохоронці, які проходять такі заняття, краще розуміють поведінку колег у стані стресу, знижують рівень конфліктності та підвищують згуртованість. Особливу увагу в таких тренінгах слід приділяти розвитку навичок взаємопідтримки – вміння помічати емоційний стан товариша, надавати допомогу словом, дією чи просто присутністю. Формування довіри в колективі сприяє появі середовища, де кожен почувається захищеним не лише фізично, а й психологічно. Водночас підвищення рівня емоційного інтелекту в команді дозволяє глибше розуміти як власні емоції, так і поведінку інших, що істотно зменшує ймовірність внутрішніх криз і психологічних зривів. На організаційному рівні формування адаптивної готовності вимагає системного підходу з боку керівництва. Періодичні психологічні тренінги мають бути не епізодичними, а структурованими та обов'язковими. Їх слід розглядати не як формальність, а як інструмент підтримки ефективного функціонування особового складу[5, с. 67]. Поряд із цим, створення мобільних груп кризової психологічної допомоги дозволяє оперативно реагувати на надзвичайні ситуації, мінімізуючи психологічні наслідки критичних подій. Такі групи мають функціонувати без бюрократичних перешкод і бути доступними у найкоротші терміни. Крім того, вкрай необхідною є розробка чітких алгоритмів роботи з працівниками, які пережили бойову психотравму або перебувають у стані посттравматичного стресового розладу. Не менш важливо, щоб ці алгоритми передбачали не лише лікувальну, а й профілактичну функцію – тобто працювали на випередження. Справжня ефективність усіх вищезазначених механізмів можлива лише за умови налагодженої міжвідомчої координації. Участь професійних психологів у процесах планування, підготовки та управління особовим складом не може бути формальною. Вони мають мати повноваження для впливу на рішення, пов'язані з морально-психологічним кліматом, кадровою ротацією, кризовими ситуаціями. Доцільним є також створення єдиного національного стандарту психологічної готовності для працівників правоохоронних органів, який би враховував реалії воєнного часу, специфіку підрозділів та регіональні особливості служби.

Ми вважаємо, що практичне формування адаптивної психологічної готовності в умовах війни – це не разова ініціатива, а довготривалий процес, що потребує державної політики, навчальної бази, професійного супроводу й особистої вмотивованості кожного працівника. Саме інтеграція цих складових дозволить створити справді стійку, адаптивну систему, здатну ефективно протидіяти викликам, які ставить перед правоохоронцями сучасна гібридна війна.

Отже, адаптивна психологічна готовність працівників правоохоронних органів у сучасних умовах воєнної нестабільності є критично важливим фактором не лише для збереження професійної ефективності, але й для захисту життя, підтримання законності та довіри суспільства. Вона має формуватися системно, на основі інтеграції теоретичних знань, сучасних психологічних технологій та організаційних практик. Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на розробку національної концепції психологічної стійкості правоохоронців, вдосконалення механізмів міжвідомчої взаємодії, а також на поглиблення розуміння специфіки впливу воєнного середовища на психоемоційний стан особового складу. Формування психологічної готовності має стати пріоритетом не лише в системі МВС, але й у державній політиці безпеки загалом.

Список використаних джерел

1.Зінченко Д. А. Психоемоційний стан працівників поліції під час воєнного стану в Україні. *Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України. МВС України. Харків. НА НГУ. 2023. С. 134-137.*

2.Зінченко Д. А. Психологічна підготовка фахівців правоохоронних органів України в умовах воєнного стану. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану. МВС України. Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця. ХНУВС. 2023. С. 242-244.*

3.Зінченко Д. А. Теоретичні дослідження громадянської ідентичності. *Питання сучасної науки і права. МВС України. Суми. СФ ХНУВС. 2023. С. 185-187.*

4.Мілорадова Н. Е. Психологічний супровід вузівського етапу професіогенезу правоохоронців. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України. МВС України. Харків. ХНУВС. 2017. С. 67-69.*

5.Мілорадова Н.Е. Особливості емоційно-вольової сфери слідчих органів досудового розслідування на вузівській стадії професіогенезу. *VIRTUS. 2018. September (26). С. 64–69.*

КЛОЧКОВ Богдан Ігорович

аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківського національного університету внутрішніх справ

**ПРАВОВІ ВИКЛИКИ АДАПТАЦІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ ДО УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ: АДМІНІСТРАТИВНО-
ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Запровадження воєнного стану в Україні спричинило значні трансформації у діяльності органів місцевого самоврядування, що опинилися перед необхідністю швидкої адаптації до нових реалій. В умовах збройної агресії органи місцевого самоврядування не тільки продовжують виконувати свої повноваження у сфері управління територіальними громадами, а й стають важливими елементами системи територіальної оборони, забезпечення публічної безпеки та підтримки життєдіяльності населення. Такий стан речей актуалізує потребу глибокого осмислення адміністративно-правових викликів, що постають перед цими органами, а також вироблення правових механізмів для підвищення їх стійкості та ефективності в кризових умовах.

Нормативно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану формуються на основі цілого комплексу актів, серед яких ключове місце займає Конституція України. Вона закріплює принципи демократичного устрою, гарантує права та свободи людини і визначає місце місцевого самоврядування в системі публічної влади. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» встановлює правові підстави, порядок введення та особливості функціонування органів влади в період дії цього особливого правового режиму. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» деталізує повноваження, права та обов'язки органів місцевої влади, які залишаються актуальними і в умовах збройної агресії, хоча й зазнають певної корекції під впливом загальнонаціональних інтересів оборони та безпеки[1]. Суттєве значення мають також численні підзаконні акти, що приймаються як Кабінетом Міністрів України, так і військовими адміністраціями, які утворюються на окремих територіях для координації дій органів влади у період війни.

Особливість функціонування місцевого самоврядування в умовах воєнного стану полягає у зміні балансу між місцевою автономією та централізованим державним управлінням. З одного боку, місцеві ради та виконавчі органи мають зберегти керованість громадами, забезпечити надання базових публічних послуг, підтримувати життєво важливу інфраструктуру[2]. З іншого боку — вони вимушені узгоджувати свої рішення та дії з органами державної влади та військовими адміністраціями, дотримуючись пріоритетів, які визначаються умовами національної безпеки. Уведення обмежень щодо окремих прав і свобод громадян, які є складовою правового режиму воєнного стану, вимагає від місцевих органів влади особливої уваги до законності власних рішень, щоб уникати надмірного чи необґрунтованого втручання в права мешканців громад. Під впливом війни органи місцевого самоврядування фактично освоюють нові для себе функції, які раніше не були притаманними їхній звичайній компетенції. Серед таких функцій особливого значення набуває мобілізаційна підготовка, у тому числі організація роботи із забезпечення потреб Збройних Сил України та інших військових формувань. Важливим є й налагодження оперативної взаємодії з підрозділами територіальної оборони, сприяння у створенні матеріальної бази для їх діяльності. Крім того, органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль у забезпеченні організованої евакуації населення із зон активних бойових дій, розміщенні внутрішньо переміщених осіб, організації гуманітарної допомоги, що включає постачання продовольства, ліків, засобів першої необхідності. Не менш значущим напрямом діяльності є координація роботи комунальних служб у складних та небезпечних умовах. Забезпечення безперебійної роботи енергетичних, водопровідних, санітарно-гігієнічних, транспортних та інших комунальних систем має життєво важливе значення для стійкості громад. У цій сфері місцеві органи влади змушені працювати у постійно змінних обставинах, коли раптові руйнування об'єктів інфраструктури або порушення логістичних ланцюгів вимагають негайної реакції та ухвалення нестандартних управлінських рішень[3]. Проте активізація функцій органів місцевого самоврядування у період війни

супроводжується низкою правових труднощів. Зокрема, чинне законодавство не завжди дає чіткі відповіді на запитання щодо меж повноважень місцевих рад та їх виконавчих органів у ситуаціях, які не були передбачені попередньо. Відсутність чітко прописаних алгоритмів дій у кризових обставинах створює ризики правової невизначеності. Це може призводити до управлінських помилок, правових конфліктів між різними рівнями влади, а також до надмірної обережності місцевих керівників, які остерігаються виходити за межі формально визначеної компетенції.

На нашу думку, складність ситуації підсилюється тим, що під час воєнного стану звичні механізми міжвідомчої взаємодії, планування та контролю часто не працюють у повному обсязі. Стандартні процедури, передбачені на мирний час, виявляються занадто повільними та непристосованими до потреб швидкого реагування. Відтак, органи місцевого самоврядування змушені імпровізувати, покладаючись на власний досвід та здоровий глузд, що, у свою чергу, вимагає від законодавця оперативного вдосконалення нормативної бази та створення чітких, але водночас гнучких правових механізмів для дій у надзвичайних умовах.

Однією з найгостріших проблем, яка проявилася у діяльності органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану, стала недостатня узгодженість чинної нормативно-правової бази, що регулює їхню взаємодію з військовими адміністраціями. Введення військових адміністрацій у частині регіонів України створило ситуацію, коли на одній території одночасно діють два паралельні органи влади: органи місцевого самоврядування та військові адміністрації. Хоча за задумом законодавця їхня співпраця має бути партнерською і спрямованою на захист населення та забезпечення життєдіяльності громад, на практиці нерідко виникають правові колізії. Рішення військових адміністрацій, ухвалені в межах їхньої компетенції, не завжди враховують місцеві потреби та специфіку діяльності органів самоврядування. Водночас, відсутність чітко визначеної ієрархії управлінських рішень у таких випадках ускладнює процес врегулювання конфліктних ситуацій і може породжувати управлінський хаос на місцях. Саме тому виникає нагальна

потреба у законодавчому унормуванні порядку співпраці та чіткого розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування та військовими адміністраціями під час дії воєнного стану[4]. Не менш актуальною проблемою залишається питання рівня правової підготовки посадових осіб місцевого самоврядування. У мирний час більшість посадовців зосереджувалася на виконанні типових адміністративних функцій, що відповідали стабільному режиму діяльності органів місцевої влади. Ситуація різко змінилася із запровадженням воєнного стану, коли від представників місцевої влади почали вимагати оперативного ухвалення рішень в умовах правової невизначеності, управління кризовими процесами та взаємодії із силовими структурами. Однак значна частина посадовців не мала належної підготовки для роботи у таких надзвичайних умовах. Це призводить до зниження ефективності управління та підвищення ризиків порушення законодавства. Тому одним із важливих напрямів вдосконалення адміністративно-правового регулювання має стати розробка і впровадження системи спеціальної підготовки працівників місцевого самоврядування для роботи в умовах воєнного стану. Доцільно створювати програми підвищення кваліфікації, практичні тренінги, а також методичні рекомендації, що допоможуть посадовцям діяти впевнено і юридично грамотно у кризових ситуаціях. Окремої уваги заслуговує питання делегування адміністративних повноважень. Воєнний стан висвітлив гостру потребу у більш гнучкому механізмі перерозподілу повноважень між центральними та місцевими органами влади. Оперативне реагування на безпекові виклики, координація оборонних заходів, організація гуманітарної підтримки потребують від місцевих органів швидких і ефективних дій, часто без зайвих погоджувальних процедур. Однак чинне законодавство інколи встановлює обмеження, які не дозволяють оперативно делегувати повноваження на місця або дають надто вузьке тлумачення компетенції органів самоврядування у сфері оборони та безпеки[5]. Це призводить до ситуацій, коли прийняття рішень затягується або взагалі стає неможливим без централізованого погодження, що у кризових умовах є неприйнятним. Тому вкрай необхідно внести

зміни до законодавства, які б дозволили розширити адміністративну автономію місцевого самоврядування на період воєнного стану і забезпечити гнучкі механізми оперативного делегування повноважень.

Ми вважаємо, що серйозним викликом є і правова невизначеність у використанні бюджетних коштів під час воєнного стану. Органи місцевого самоврядування змушені оперативно перерозподіляти фінансові ресурси на потреби оборони, забезпечення населення, ліквідацію наслідків руйнувань. Проте процедури бюджетного процесу, передбачені на мирний час, є громіздкими і повільними, що суттєво ускладнює ефективне використання коштів у надзвичайних умовах. Окрім того, неврегульованість окремих питань використання місцевих бюджетів у ситуації воєнного стану створює ризики притягнення посадових осіб до відповідальності за формальні порушення бюджетної дисципліни, навіть якщо їхні дії були спрямовані на захист життєвих інтересів громади. Тому нагальним є оновлення положень Бюджетного кодексу України шляхом введення спеціальних норм щодо бюджетного процесу в умовах особливого правового режиму. Це дозволить не лише прискорити фінансування необхідних заходів, а й забезпечити правовий захист посадових осіб, які діють в інтересах громади у складних і небезпечних умовах.

Можемо зробити висновок, що адаптація органів місцевого самоврядування до умов воєнного стану в Україні виявила низку суттєвих правових викликів, які потребують оперативного вирішення. На практиці стало очевидно, що чинна нормативно-правова база не повною мірою враховує специфіку діяльності місцевої влади у надзвичайних умовах. Недостатня узгодженість законодавчих положень щодо взаємодії органів місцевого самоврядування та військових адміністрацій, брак чіткої ієрархії управлінських рішень і правових механізмів делегування повноважень уповільнюють процеси ухвалення необхідних управлінських рішень на місцях. Водночас низький рівень правової підготовки частини посадових осіб місцевого самоврядування створює додаткові ризики правових помилок і зниження ефективності діяльності органів місцевої влади.

Не менш актуальною проблемою є правова невизначеність у сфері використання бюджетних коштів у період воєнного стану. Відсутність спеціального правового режиму для оперативного бюджетного управління змушує місцеві органи діяти у правовому полі, яке не пристосоване до реалій війни, що ускладнює як процес прийняття рішень, так і їхню юридичну безпеку для посадових осіб. З урахуванням зазначеного першочерговими завданнями вдосконалення адміністративно-правового регулювання є: розроблення та ухвалення законодавчих змін, спрямованих на чітке врегулювання порядку взаємодії місцевого самоврядування і військових адміністрацій; створення дієвих механізмів оперативного делегування повноважень; запровадження спеціального правового режиму бюджетного управління для особливого періоду; розбудова системи правової підготовки кадрів місцевого самоврядування для роботи в умовах воєнного стану. Лише за умови комплексного підходу до вирішення окреслених проблем органи місцевого самоврядування зможуть повною мірою реалізувати свій потенціал як ключові суб'єкти забезпечення життєстійкості громад у надзвичайних обставинах.

Список використаних джерел

1.Бойко С. Ю., Маринів А. В. Особливості здійснення місцевого самоврядування на деокупованих територіях: перспективи правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Серія: Юридичні науки*. 2024. № 85 (1). С. 23–34. doi:10.24144/2307-3322.2024.85.1.23

2.Ключковський Ю. Б., Венгер В. В. Правове регулювання місцевого самоврядування в Україні в умовах війни та передумови проведення місцевих виборів після припинення воєнного стану. *Монографія. за заг. ред. Р. Stetsyuk, K. Eckhardt. Rzeszów : Bonus Liber, 2023. С. 33–69.*

3.Ковальчук В. Особливості функціонування органів місцевого самоврядування в період воєнного стану в Україні. *Вісник НУ «Львівська політехніка». Право*. 2023. Вип. 10, № 4 (40). С. 398–405. doi:10.23939/law2023.40.398

4.Ковальчук В. Правове регулювання органів місцевого самоврядування під час воєнного стану : уточнення нормативної бази і практики. *Конституційний часопис*. 2023. № 4. С. 37–46.

5.Марцеляк О. В. Вплив національної науки конституційного права на систему управління та забезпечення прав людини в Україні. *Вплив війни на систему управління : монографія*. Rzeszów : Bonus Liber, 2023. С. 11–69.

ІЛЬЯШОВА Вікторія Василівна

головний спеціаліст відділу правового забезпечення

ГУНП у Вінницькій області

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА САМОРЕГУЛЯЦІЯ ЯК ЧИННИКИ ПІДТРИМАННЯ ДИСЦИПЛІНИ ПІД ЧАС ОПЕРАТИВНОГО РЕАГУВАННЯ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Оперативна діяльність працівників правоохоронних органів у критичних ситуаціях потребує не лише високого рівня фахової підготовки, а й внутрішньої організованості, що базується на етичних принципах та здатності до саморегуляції. Підтримання дисципліни в умовах стресу, непередбачуваних викликів і ризиків є запорукою ефективного виконання службових завдань, дотримання законності та збереження довіри з боку суспільства. У цьому контексті професійна етика та психологічна саморегуляція виступають ключовими внутрішніми регуляторами поведінки, що забезпечують належне функціонування правоохоронця в умовах підвищеного навантаження. Значення дисципліни під час оперативного реагування не зводиться до формального дотримання наказів, а включає більш глибокі аспекти — свідоме моральне ставлення до професійних обов'язків, уміння контролювати власні емоції, діяти в рамках правового поля навіть за екстремальних обставин. Це потребує комплексного підходу до формування професійної культури працівників сектору безпеки, у якій етичні настанови та здатність до самоконтролю займають провідне місце.

Професійна етика у сфері правоохоронної діяльності виконує не лише нормативну, а й глибоко регулятивну функцію, будучи внутрішнім каркасом, на якому базується дисциплінована та правомірна поведінка у складних оперативних обставинах. Це не набір абстрактних декларацій, а система практичних орієнтирів, яка допомагає працівнику зберігати стійкість і рішучість, не виходячи за межі правових і моральних норм навіть у найгостріших ситуаціях. У реальному виконанні службових завдань етичні переконання не просто супроводжують професійну діяльність, а є її внутрішньою логікою вони спрямовують реакції, стримують від імпульсивних або

емоційно забарвлених рішень, які можуть мати непоправні наслідки як для самих працівників, так і для суспільства в цілому. Правоохоронці, які діють в умовах підвищеної небезпеки, нестачі інформації, швидкоплинності подій, опиняються перед численними моральними дилемами. У такі моменти саме професійна етика відіграє роль внутрішнього регулятора, що не дозволяє перетнути межу між правомірним і свавільним[1]. Вона виступає як механізм попередження професійної девіації, а також допомагає зберегти цілісність особистості фахівця, не допустити професійного вигорання або внутрішньої деморалізації. Тому етичні орієнтири не можуть бути факультативними чи вторинними вони повинні стати невід'ємною частиною службової ідентичності кожного працівника сектору безпеки.

Особливої ваги набуває поняття моральної зрілості, яка проявляється у здатності ухвалювати рішення не лише з огляду на формальні інструкції, а й виходячи з усвідомлення наслідків для людей, спільноти, органу, який представляє працівник. Ключові етичні цінності об'єктивність, чесність, витриманість, відданість службі формують ту внутрішню дисципліну, яка є стійкішою і надійнішою, ніж будь-які зовнішні методи контролю. Варто підкреслити, що етична поведінка не завжди є наслідком суто особистих переконань: вона формується і підтримується професійним середовищем, стилем керівництва, рівнем внутрішньої культури організації. Ефективність дій у кризових ситуаціях залежить не лише від тактичних навичок, а й від етичної компетентності здатності оцінити ситуацію крізь призму моральної відповідальності[2]. Працівник, який діє етично, автоматично викликає більше довіри у громадян, формує позитивний імідж органу, якому служить, знижує рівень соціального конфлікту в моменті реагування[3]. Саме через це етика має розглядатися не як прикладне доповнення до службової діяльності, а як її органічна складова, що забезпечує внутрішню дисципліну на основі переконань, а не страху покарання.

Таким чином, професійна етика стає умовою зрілої, відповідальної та самостійної поведінки під час оперативного реагування. Вона не лише забезпечує відповідність дій правовим вимогам, а й формує моральне обґрунтування службових рішень, що

особливо важливо в умовах, коли необхідно діяти швидко, але виважено. У сучасних умовах динамічної загрозової ситуації та суспільної напруги потреба у внутрішньо мотивованій, етично вкоріненій дисципліні зростає і саме тут професійна етика виступає як основа для стабільності, передбачуваності й легітимності всієї системи правоохоронної діяльності.

Саморегуляція у професійній діяльності працівників правоохоронних органів є одним із найважливіших психологічних механізмів, що забезпечують збереження дисципліни в умовах оперативного реагування[4]. Йдеться не лише про контроль над емоціями, а про цілісну здатність особи підтримувати внутрішній баланс у ситуаціях тиску, непередбачуваності, загрози, коли від швидкості й точності дій залежить безпека громадян, колег і самого виконавця. Цей процес є комплексним: він охоплює не тільки миттєве пригнічення імпульсів, а й вміння розпізнавати внутрішні стани, віднаходити адекватні ресурси для стабілізації психіки, зберігати фокус на службових завданнях попри зовнішні подразники. У структурі саморегуляції правоохоронця провідну роль відіграє емоційна зрілість здатність усвідомлювати власні переживання, не дозволяючи їм перерости в руйнівну поведінку. Це дозволяє уникнути ескалації під час конфліктних ситуацій, знижує ризик застосування непропорційних заходів, мінімізує втрату контролю у відповідь на провокації. Водночас дисциплінована поведінка не повинна базуватись лише на стриманості вона має бути результатом внутрішньої переконаності в доцільності обраної моделі дій. Тут на перший план виходить особистісна автономність вміння приймати рішення без зовнішнього тиску, але в межах етичних і правових норм.

Формування таких навичок можливе тільки за умови систематичної підготовки, у межах якої моделюються не лише типові службові ситуації, а й критичні події, здатні викликати емоційну дестабілізацію[5]. Тренування має містити елементи когнітивної реконструкції, розвитку усвідомленості, стрес-менеджменту, а також вміння керувати фізіологічними реакціями тіла, що виникають унаслідок емоційної напруги. Особливо ефективними є методики, які поєднують практичні вправи з аналітичною рефлексією,

тобто здатністю осмислити пережите, зробити висновки і підготуватися до аналогічних ситуацій у майбутньому. Наявність високого рівня саморегуляції у кожного члена підрозділу створює ефект групової стійкості. У таких колективах знижується рівень емоційного зараження, рідше виникають панічні або хаотичні реакції, а загальний рівень міжособистісної напруги є нижчим. Окрім цього, працівники з розвиненими навичками саморегуляції частіше демонструють ініціативу, не втрачаючи при цьому службової дисципліни, що особливо важливо під час виконання завдань у змінюваному середовищі. Показово, що здатність до саморегуляції має тісний зв'язок із внутрішнім сприйняттям професії як важливої складової особистісної ідентичності[6]. Правоохоронець, який ототожнює себе з цінностями служби, розуміє важливість збереження самоконтролю не як нав'язаного обов'язку, а як прояву зрілості, сили характеру та професійної гідності. Такий підхід забезпечує не лише індивідуальну стійкість, а й стабільність усієї системи оперативного реагування.

З огляду на це, розвиток саморегуляції має стати пріоритетом у підготовці кадрів: не як факультативний елемент, а як основа психологічної готовності до дії. Психологічний супровід, практики ментального тренування, створення культури відкритості до психологічної підтримки це ті інструменти, які поступово змінюють професійне середовище, роблячи його більш стійким до кризи та менш вразливим до внутрішніх і зовнішніх збоїв. Усе це підтверджує, що саморегуляція є не лише індивідуальною характеристикою, а критичним чинником колективної дисципліни, службової ефективності та довіри громадськості до інституту безпеки.

Отже, професійна етика та саморегуляція становлять фундамент внутрішньої дисципліни працівника правоохоронної системи, особливо в умовах оперативного реагування, де зовнішній контроль може бути обмеженим, а рішення необхідно приймати миттєво. Етична стійкість формує моральну основу поведінки, тоді як саморегуляція забезпечує її психологічну стабільність. Для досягнення високого рівня дисципліни недостатньо лише зовнішніх механізмів контролю критично важливим є

розвиток внутрішніх регуляторів поведінки, які ґрунтуються на моральних переконаннях та здатності до самоконтролю. З огляду на це, стратегія підготовки працівників правоохоронних органів повинна включати не тільки правові та тактичні елементи, але й системну роботу з формування етичної культури та психологічної готовності до дій у складних умовах. У підсумку, інтеграція етичної свідомості та навичок саморегуляції є не просто засобом забезпечення дисципліни, а одним із ключових чинників підвищення ефективності, легітимності та стійкості правоохоронної системи в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Професійна етика як елемент культури державного управління. *Вісник НАДУ при Президентові України*. 2019. № 1. С. 45–52.
2. Гуменюк О.М. Психологічна готовність працівників поліції до дій в екстремальних умовах. *Психологія і суспільство*. 2020. № 3. С. 98–106.
3. Зверєва І.Д. Етична компетентність як складник професіоналізму працівника соціальної сфери. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2018. № 4. С. 56–61.
4. Ковальов А.І. Саморегуляція поведінки особистості в умовах професійного стресу. *Проблеми сучасної психології*. 2021. № 52. С. 134–141.
5. Ткаченко В.О. Механізми підтримання службової дисципліни в правоохоронних органах України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 211–214.
6. Чепурко О.І. Етичні засади діяльності співробітників поліції: теоретико-правовий аспект. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 3. Т. 2. С. 96–100.

Байцур Катерина Юріївна

старший науковий співробітник

відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2411-9319>

ЄДЕБО ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ КІБЕРЗАГРОЗ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Цифровізація освітнього простору стала незворотним процесом у контексті модернізації публічного управління в Україні. Одним із ключових елементів цифрової інфраструктури є Єдина державна електронна база з питань освіти (ЄДЕБО), яка виконує функції централізованого зберігання, оброблення, захисту та обміну даними в системі освіти. З огляду на її значення як інформаційного ресурсу національного масштабу, особливої актуальності набуває питання правового захисту ЄДЕБО в умовах зростання кіберзагроз, гібридних атак та інформаційного саботажу.

Єдина державна електронна база з питань освіти (ЄДЕБО) є невід'ємною складовою цифрової інфраструктури системи освіти України, що забезпечує централізований облік і зберігання освітніх даних у межах державної політики цифрової трансформації. З моменту свого створення вона стала основним технічним і організаційним інструментом, який уможливорює прозорість та уніфікацію процесів вступу, навчання, випуску та видачі документів про освіту. Її функціонування охоплює всю вертикаль освітньої системи: від закладів вищої та професійної освіти до державних органів, які формують та реалізують політику у сфері освіти. Особливе значення ЄДЕБО набуває в умовах воєнного часу, коли будь-яке порушення її функціонування може спричинити системний збій у наданні освітніх послуг, втрату інформації про академічні досягнення, ускладнення процедур підтвердження кваліфікацій як в Україні, так і за її межами[1]. Враховуючи це, ЄДЕБО виконує не лише технічну чи адміністративну роль, а виступає гарантом стабільності функціонування освітньої системи навіть в умовах кризового управління. Зміщення

акценту з технічної на стратегічну вагу інформаційної системи висуває вимоги до переосмислення її статусу в контексті інформаційної безпеки. Цифрова структура бази, яка передбачає централізований доступ до значного обсягу персоніфікованих даних – включаючи біографічну інформацію, відомості про результати навчання, дипломи та інші юридично значимі документи – автоматично відносить ЄДЕБО до категорії об'єктів підвищеного ризику у кіберпросторі. Умовна компрометація або навіть короточасне блокування її роботи може призвести до порушення довіри до держави як гаранта права на освіту, дискредитації системи обліку кваліфікацій, зниження конкурентоспроможності українських дипломів на міжнародному ринку.

У європейському контексті такі системи розглядаються як критичні інформаційні інфраструктури, що підлягають особливому правовому режиму захисту. На сьогодні в Україні це поняття також поступово формується в законодавстві, проте ЄДЕБО ще не отримала статусу об'єкта критичної інфраструктури в офіційному реєстрі[2]. Така прогалина створює як нормативну, так і безпекову вразливість, зокрема в аспекті регулювання доступу до інформації, відповідальності за зловживання повноваженнями в її адмініструванні, а також координації заходів реагування на загрози. Узгодження роботи ЄДЕБО з іншими державними інформаційними ресурсами, наприклад, з реєстрами Міністерства юстиції або Державної міграційної служби, також вимагає впровадження належних протоколів захисту даних і контролю доступу[3]. В умовах розширення цифрових атак як інструменту гібридної агресії, спроби втручання в освітні електронні бази можуть мати не лише економічний чи технічний, але й ідеологічний характер, спрямований на дестабілізацію гуманітарної сфери країни.

Таким чином, правове розуміння ЄДЕБО має виходити за межі вузького адміністративного тлумачення і розглядатися як компонент національної інформаційної безпеки. Це потребує не лише технічного укріплення системи, а й вдосконалення адміністративно-правових механізмів її регламентації, забезпечення належного інституційного супроводу, підвищення обізнаності суб'єктів, що мають

доступ до бази, та чіткого нормативного закріплення її статусу як об'єкта, що підлягає посиленому правовому захисту в умовах цифрових загроз.

Адміністративно-правові механізми захисту Єдиної державної електронної бази з питань освіти у діяльності Національної поліції України формуються як частина загальної державної політики у сфері кібербезпеки. Основну відповідальність за практичну реалізацію превентивних, контрольних і реагувальних заходів у сфері цифрової безпеки несе Департамент кіберполіції, який діє в межах повноважень, визначених законодавством України та профільними підзаконними актами. З огляду на те, що ЄДЕБО виконує роль централізованого сховища чутливої освітньої інформації, а її стабільне функціонування є запорукою освітньої безперервності та легітимності документів про освіту, завдання поліції у цій площині не обмежується суто технічними інтервенціями, а охоплює цілу систему адміністративно-правових заходів. Реалізація функцій у сфері захисту ЄДЕБО охоплює, насамперед, аналіз цифрових вразливостей в інфраструктурі суб'єктів освітньої сфери. Такі заходи відбуваються через аудити, технічні інспекції, опитування персоналу, тестування на проникнення та інші інструменти, які дозволяють своєчасно виявляти та фіксувати потенційні загрози[4]. При цьому акцент робиться не лише на державних закладах вищої освіти, а й на приватних структурах, які інтегровані в ЄДЕБО. У ході таких перевірок кіберполіція діє у взаємодії з іншими елементами системи кіберзахисту, включаючи Держспецзв'язку, Службу безпеки України, МОН та адміністраторів інформаційних ресурсів.

Коли виявляються факти реального втручання або порушення захищеності інформаційних систем, вживаються заходи реагування. Це включає складання протоколів про адміністративні правопорушення, зокрема за фактами порушення порядку обробки персональних даних або недотримання вимог щодо інформаційної безпеки. Статті 212-3 та 188-39 Кодексу України про адміністративні правопорушення регулюють відповідальність за невиконання законних вимог уповноважених осіб, а також за неправомірні дії з інформаційними ресурсами, що забезпечують освітній

процес. У випадку наявності ознак злочину матеріали можуть бути передані до підрозділів досудового розслідування.

Не менш важливою складовою захисту ЄДЕБО є профілактична діяльність. Кіберполіція організовує тренінги, видає інформаційні бюлетені, формує рекомендації щодо цифрової гігієни, розробляє алгоритми реагування на підозрілі дії в електронних системах. Така робота проводиться як із керівництвом закладів освіти, так і безпосередньо з відповідальними особами, які мають доступ до ЄДЕБО. Однією з проблем у цій сфері є відсутність обов'язкової сертифікації або навчальних стандартів для таких осіб, що залишає вразливими деякі вузли цифрової інфраструктури. Окремо варто акцентувати на ролі Національної поліції в нормотворчому процесі. Представники поліції беруть участь у міжвідомчих робочих групах, розробляють пропозиції щодо оновлення правил адміністрування освітніх електронних ресурсів, ініціюють перегляд положень внутрішньої документації закладів освіти, яка регулює питання доступу до персональних даних та забезпечення резервного копіювання[5]. Згідно з положеннями Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», поліцейські підрозділи мають повноваження ініціювати планові або позапланові обстеження, вимагати усунення вразливостей, а також надавати приписи щодо посилення заходів захисту. Незважаючи на певні позитивні тенденції, система адміністративно-правового реагування на загрози ЄДЕБО залишається недосконалою[6]. Однією з ключових проблем є відсутність чіткого закріплення статусу ЄДЕБО як об'єкта критичної інформаційної інфраструктури в законодавстві. Це позбавляє поліцію права використовувати весь спектр інструментів, передбачених для захисту таких об'єктів. Крім того, неврегульованість питань взаємодії між адміністратором бази, освітніми закладами та правоохоронними органами унеможливорює своєчасне вжиття профілактичних заходів. Додатковими ускладненнями є брак кадрів з належною ІТ-кваліфікацією в освітньому секторі, а також обмежене фінансування заходів кіберзахисту[7].

Діяльність Національної поліції України щодо захисту ЄДЕБО має вагоме адміністративно-правове наповнення, однак ефективність цієї роботи значною мірою залежить від комплексного оновлення нормативної бази, закріплення статусу бази як критично важливого об'єкта, розширення інституційних повноважень і модернізації комунікації з іншими учасниками системи цифрової безпеки в освіті.

Розглянувши вищевикладене можемо зробити висновок, що ЄДЕБО є не лише інформаційною системою технічного характеру, але й національним ресурсом, що має суттєве значення для стабільності та безпеки системи освіти в Україні. Умови воєнного стану та ескалації кіберзагроз висувають нові вимоги до правового режиму її функціонування і захисту. У цьому контексті діяльність Національної поліції, зокрема в адміністративно-правовій площині, є важливою складовою механізму державного реагування на загрози кібербезпеці. Однак для підвищення ефективності такого захисту необхідним є комплексне нормативне закріплення статусу ЄДЕБО як об'єкта критичної інформаційної інфраструктури, удосконалення адміністративно-правових процедур реагування на інциденти, розширення повноважень кіберполіції у сфері превентивного контролю, а також підвищення обізнаності суб'єктів освітнього процесу щодо правил безпечного поводження з освітніми даними.

Список використаних джерел

1.DAI Global, LLC; USAID Cybersecurity Activity. Review of the Regulatory Framework for Critical Infrastructure Cybersecurity in Ukraine. *Washington DC–Kyiv, 2021. 38 с.*

2.Ilves, Ieva. Ukraine Teaches Europe Cyber Lessons. *CEPA, 20 березня 2025.*
Режим доступу: <https://cepa.org/article/ukraine-teaches-europe-cyber-lessons/>

3.Maigre, Merle. Cybersecurity Readiness for Critical Infrastructure in Ukraine. *e-Governance Academy, 2024.* Режим доступу: <https://ega.ee/project/cybersecurity-readiness-critical-infrastructure-ukraine>

4.Ramer, Lana. Defending Ukraine's Critical Infrastructure from Cyber Threats. DAI *Global Developments*, 2024. Режим доступу: <https://dai-global-developments.com/articles/defending-ukraines-critical-infrastructure-from-cyber-threats>.

5.Vakaliuk, Tetiana; Antoniuk, Dmitry; Morozov, Andrii et al. Green IT as a Tool for Design of Cloud-Oriented. *Sustainable Learning Environment of a Higher Education Institution*. arXiv, 2020. 12 с.

6.Обрітей В., Ткаченко Л. Освіта у сфері кібербезпеки критичної інфраструктури: досвід України. Вісник кібербезпеки. Київ, 2022. Вип. 3. С. 45–57.

7.Сидоренко О., Куцько М. Адміністративно-правові інструменти протидії кіберзагрозам освітній сфері. *Право та освіта*. Харків, 2023. № 2. С. 88–102.

Науковий керівник: ГІРЕНКО Сергій Петрович

*заступник директора з освітньої та науково-дослідної діяльності
навчально-наукового інституту № 2.*

кандидат педагогічних наук, доцент

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4871-5481>

ІЛЬЯШОВА Аліна Сергіївна

курсант навчально-наукового інституту № 2

*Харківського національного університету внутрішніх справ
рядовий поліції*

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-3957-2814>

ТЕОРЕТИЧНІ МОДЕЛІ ПСИХОЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасні реалії функціонування правоохоронних органів в Україні характеризуються високим рівнем соціальної турбулентності, спричиненої воєнними конфліктами, гібридними загрозами, економічною нестабільністю та ескалацією суспільної напруги. У цих умовах особливої значущості набуває здатність працівників поліції зберігати психологічну рівновагу та адекватність поведінки у ситуаціях підвищеної небезпеки. Психоемоційна стійкість виступає не лише запорукою професійної надійності, а й гарантією безпеки для оточуючих. Оскільки феномен психоемоційної стійкості є багатогранним і динамічним, його теоретичне осмислення потребує залучення моделей, що дозволяють комплексно інтерпретувати адаптаційні механізми особистості в умовах екстремальних викликів.

Парадигмальні основи моделювання психоемоційної стійкості ґрунтуються на багатовекторному підході до осмислення взаємодії особистості з екстремальним середовищем. У науковому дискурсі дедалі більше уваги приділяється розумінню того, як різні концептуальні рамки дозволяють виявити, пояснити й у подальшому цілеспрямовано впливати на психоемоційну стійкість працівників поліції як ключового чинника їхньої професійної надійності. Когнітивно-біхевіоральна парадигма у цьому контексті посідає одне з центральних місць, оскільки вона дозволяє інтерпретувати емоційні стани не як пасивну реакцію на зовнішні подразники, а як

результат внутрішнього діалогу, зумовленого інтерпретацією ситуації. Саме ця ідея лежить в основі моделі "ABC" Альберта Елліса, яка пояснює, як суб'єктивні переконання впливають на емоційні реакції. Такий підхід відкриває можливості для формування психологічної підготовки працівників поліції, яка ґрунтується не на виключному управлінні поведінкою, а на розвитку критичного мислення, емоційної гнучкості та когнітивної реструктуризації в умовах стресогенних подій[1, с. 36]. Розуміння того, що думка, а не сама подія, зумовлює емоційну відповідь, трансформує роль поліцейського з об'єкта впливу на активного суб'єкта, здатного змінити внутрішню картину події. Зовсім інший, але не менш важливий аспект моделювання психоемоційної стійкості пропонує психодинамічна парадигма. В її межах ключовими стають не раціональні аспекти, а глибинні, часто несвідомі процеси, які впливають на адаптивні можливості особистості. Механізми психологічного захисту зокрема витіснення, сублімація, компенсація розглядаються як своєрідні внутрішні інструменти, що забезпечують збереження цілісності Я у складних ситуаціях. У професійній діяльності працівника поліції, де нерідко доводиться стикатися із проявами агресії, насильства, смерті, такі механізми можуть набувати як конструктивних, так і деструктивних форм. Тому їх своєчасне розпізнавання та корекція стають ключовими для профілактики вторинної травматизації та хронічного стресу[2, с. 161]. Окреме місце серед теоретичних підходів посідає екзистенційна традиція, що фокусується на смисложиттєвих вимірах стійкості. Її представники, передусім Віктор Франкл, підкреслювали, що здатність особистості надавати сенс навіть найбільш трагічним чи абсурдним подіям це фундаментальний фактор виживання та адаптації. У контексті екстремального соціального середовища, яке характерне для українського безпекового сектору останніх років, екзистенційна стійкість є чи не єдиним джерелом внутрішнього порядку в умовах зовнішнього хаосу. Для поліцейських, які щодня стикаються із викликами, що ставлять під сумнів моральні, правові та особистісні орієнтири, наявність внутрішнього смислового

стрижня не розкіш, а необхідність[3, с. 135]. Саме він дозволяє не лише витримати навантаження, а й зберегти цілісність професійної ідентичності.

Таким чином, парадигмальні підходи до розуміння психоемоційної стійкості когнітивно-біхевіоральний, психодинамічний та екзистенційний не є взаємовиключними, а, навпаки, утворюють цілісне підґрунтя для глибокого аналізу адаптаційного потенціалу працівників поліції. Їх поєднання дозволяє подолати редукціонізм у тлумаченні стійкості як суто індивідуальної властивості й відкриває простір для інтегративного підходу, в якому особистість розглядається як динамічна система, здатна до розвитку, трансформації та відновлення навіть в умовах граничного навантаження.

Функціональні моделі психоемоційної стійкості, на відміну від загальнотеоретичних концепцій, орієнтовані на конкретні практики підтримки психологічної рівноваги в умовах високого стресового навантаження. Їхня головна перевага полягає у здатності забезпечити прикладні механізми втручання, які враховують як індивідуальні, так і структурні особливості професійної діяльності. У випадку працівників поліції, які систематично перебувають у середовищі загроз, особливої цінності набувають моделі, що дозволяють не тільки реагувати на стрес, а й передбачати та профілакувати його наслідки. Однією з найвпливовіших у цьому сенсі є ресурсна модель, що трактує стійкість як динамічний баланс між наявними та втраченими ресурсами[4, с. 132]. У відповідності до моделі збереження ресурсів Дж. Хобфолла, саме втрата реальна або потенційна ключових особистісних чи соціальних опор викликає найглибші стани виснаження. Працівники поліції, зважаючи на хронічну дію стресогенних факторів, особливо в умовах воєнного чи кризового контексту, потребують чітко визначених ресурсних каналів: функціональної підтримки з боку керівництва, безпечного мікроклімату в колективі, доступу до психологічного супроводу, а також стабільної структури завдань. Усі ці елементи виступають не лише буфером проти вигорання, а й каталізатором для збереження ефективності в складних оперативних умовах. Поряд із соціально орієнтованими

підходами дедалі більшої популярності набувають нейропсихологічні моделі, які розкривають глибинні нейрофізіологічні передумови стресостійкості. Такі моделі виходять з припущення, що здатність особистості до психоемоційного самоконтролю значною мірою залежить від стабільності функціонування префронтальної кори, гіпокампу та інших ділянок, що відповідають за емоційну регуляцію, пам'ять і виконавчі функції. Умови тривалого впливу травмуючих подій зокрема, вибухів, насильства, загрози життю провокують дисбаланс у роботі цих структур, що своєю чергою призводить до імпульсивності, тривожних розладів чи навіть функціональних порушень. Інтеграція нейропсихологічного аналізу в підготовку поліцейських дозволяє не лише проводити діагностику вразливості до стресу, а й впроваджувати індивідуалізовані підходи до психотренінгів, які активують зони мозку, відповідальні за контроль, планування та стійкість. Такий підхід відкриває перспективи створення програм нейропсихологічної реабілітації після дії екстремального навантаження, зокрема у тих працівників, які виконували обов'язки в зоні бойових дій. Значного концептуального оновлення зазнали моделі резилієнтності, що нині все частіше розглядаються не як статична властивість, а як процес трансформації особистості під впливом травматичного досвіду[5, с. 235]. Трансформаційна резилієнтність описує феномен, за якого особа, проходячи крізь кризу, не просто повертається до початкового стану, а набуває нових якостей глибшого усвідомлення власних цінностей, зміцнення внутрішньої відповідальності, посилення емпатії чи розвитку професійної ідентичності. У випадку працівників поліції, котрі є безпосередніми учасниками системних зламів і катастроф, ця модель особливо релевантна. Вона пояснює, яким чином навіть найтяжчий досвід втрата колег, загроза життю, робота в зоні гуманітарної катастрофи може стати джерелом зростання. Реалізація такої моделі вимагає наявності безпечного простору для рефлексії, міжособистісної підтримки та визнання емоційного досвіду як частини професійної культури, а не прояву слабкості.

На нашу думку функціональні моделі, таким чином, створюють можливість цілісного впливу на стійкість працівника поліції, одночасно враховуючи біологічні,

психологічні та соціальні виміри його діяльності. У складному полі соціальних очікувань, оперативного тиску та особистих викликів саме функціональні підходи дають інструментарій для реального збереження професійного ресурсу, а не лише декларативної витривалості. У перспективі інтеграція цих моделей у щоденну практику правоохоронної системи дозволить перейти від реактивного реагування до стратегічного супроводу психоемоційного добробуту персоналу.

Отже, теоретичні моделі психоемоційної стійкості відображають складну взаємодію особистісних, когнітивних, емоційних, соціокультурних та біологічних чинників, що формують здатність працівників поліції ефективно функціонувати в умовах екстремального соціального середовища. Аналіз когнітивно-біхевіоральних, психодинамічних, ресурсно-адаптаційних, нейропсихологічних та трансформаційних моделей дозволяє конструювати багатовимірну картину механізмів стійкості. Інтеграція зазначених підходів у підготовку та підтримку поліціантів забезпечує не лише індивідуальний психоемоційний захист, а й підвищує стійкість всього інституційного середовища правоохоронної системи. У подальших дослідженнях доцільно поглибити міждисциплінарний аналіз цих моделей, зокрема у контексті практичної психопрофілактики, реабілітаційних програм та формування культури психологічної безпеки в органах внутрішніх справ.

Список використаних джерел

1. Доценко В. В. Особливості психологічного супроводу працівників поліції в умовах війни. *Забезпечення психологічної допомоги в секторі Сил оборони України. МВС України, ДНДІ МВС України, Н.-д. лаб психол. забезп. Київ [: Вид-во Людмила]. 2022. С. 33-37.*

2. Доценко В. В. Розвиток психологічної стійкості поліцейських в умовах військової агресії. *Проблеми сучасної поліцейстики. МВС України. Наук. парк «Наука та безпека». Харків. 2022. С. 160 - 163.*

3.Зінченко Д. А. Психоемоційний стан працівників поліції під час воєнного стану в Україні. *Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України. МВС України. Харків. НА НГУ. 2023. С. 134-137.*

4.Зінченко Д. А. Психологічне здоров'я працівників в підрозділах безпеки і оборони України. *Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України. МВС України. Харків. НА НГУ. 2023. С. 131-134.*

5.Зінченко Д. А. Розвиток комунікативної компетентності майбутніх працівників поліції. *Сучасні напрями вдосконалення педагогічної майстерності викладачів. Міністерство юстиції України. Академія державної пенітенціарної служби. Чернігів. 2023. С. 234-236.*

Науковий керівник: ІВАНЦОВ Володимир Олександрович
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративної діяльності
Харківського національного університету внутрішніх справ
майор поліції

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2904-0466>

ДЕНИСЕНКО Каміла Олексіївна

оперуповноважений
сектору кримінальної поліції
Роменського РВП ГУНП в Сумській області
лейтенант поліції

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-0241-5970>

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ЗНИКЛОГО НЕПОВНОЛІТНЬОГО: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ

Проблематика зникнення неповнолітніх в умовах сучасного суспільства набула особливої гостроти. Щороку правоохоронні органи фіксують тисячі випадків зникнення дітей, що супроводжуються підвищеним рівнем соціальної напруги, інформаційним резонансом та високим навантаженням на оперативні служби. Успіх пошукових дій значною мірою залежить не лише від технічних та організаційних заходів, але й від розуміння індивідуально-психологічних характеристик дитини. Формування психологічного портрета зниклого неповнолітнього дозволяє не лише окреслити коло ймовірних місць перебування, а й передбачити його поведінкові реакції у стресових умовах, оцінити ризики щодо загроз його життю і здоров'ю.

Формування психологічного портрета зниклого неповнолітнього є надзвичайно складним і водночас необхідним процесом, що поєднує в собі елементи психологічної діагностики, аналізу поведінкових моделей і соціально-побутової ситуації дитини[1]. Такий портрет не є узагальненим описом, а являє собою динамічну конструкцію, яка відображає унікальні риси конкретної особи та дозволяє прогнозувати її реакції в умовах зникнення. Центральним завданням цього підходу є не встановлення остаточних характеристик, а створення максимально наближеного до реальності профілю, здатного допомогти у визначенні мотивацій, напрямків руху та можливого

перебігу подій після зникнення. На відміну від аналізу злочинної поведінки, у цьому випадку дослідник має справу не з особою, що чинить суспільно небезпечні дії, а з потенційною жертвою, яка часто опиняється у вразливому або загрозливому становищі. Саме тому особливого значення набуває виявлення стресогенних чинників, рівня психологічної витривалості, наявності внутрішніх або зовнішніх конфліктів, а також ставлення дитини до дорослих, органів влади, авторитетів. Наприклад, якщо дитина має негативний досвід взаємодії з поліцією, вона навряд чи звернеться по допомогу навіть у критичних умовах[2]. Це саме стосується і дітей, які пережили насильство чи тривалий емоційний тиск - вони, як правило, демонструють унікальну або захисну поведінку, намагаючись бути невидимими для оточення.

Формування портрета має починатися зі збору максимально об'єктивної інформації, уникаючи оцінкових суджень з боку родичів або знайомих. Надзвичайно цінними можуть бути дані, отримані від шкільного психолога, соціального педагога чи працівника служби у справах дітей. Важливим є також опрацювання цифрового сліду дитини - її активності в соціальних мережах, пошукових запитів, історії листування, вподобань і навіть використання ігор або застосунків. У цьому аспекті психологічний портрет поєднує елементи традиційного психологічного аналізу з інструментами цифрової аналітики. Крім індивідуально-психологічних рис, значну роль відіграють соціально-поведінкові патерни: типові маршрути, місця комфортного перебування, дружні зв'язки, рівень автономності у повсякденному житті. Наприклад, дитина, яка звикла самотійно пересуватися містом, орієнтується у транспортній системі, володіє грошима чи гаджетами, має значно ширший потенційний радіус переміщення, ніж дитина, залежна від батьків чи родичів. У таких випадках важливо оцінити не лише факт зникнення, а й часовий проміжок, протягом якого дитина могла змінити місцезнаходження - це безпосередньо впливає на оперативність реагування. Ще одним суттєвим компонентом психологічного портрета є аналіз звичних реакцій дитини на стрес: чи впадає вона в паніку, чи схильна до втечі, чи прагне шукати підтримки[3]. Для цього можуть бути корисними як спогади близьких про попередні

кризові ситуації (наприклад, сварки, конфлікти, переїзди), так і оцінки з боку фахівців, які мають досвід роботи з дитиною. Виявлення таких патернів дає можливість моделювати поведінку з високим ступенем точності, що, своєю чергою, дозволяє правоохоронцям більш раціонально розподіляти ресурси та спрямовувати пошукову роботу.

Таким чином, формування психологічного портрета зниклого неповнолітнього не є формальною процедурою, а має розглядатися як ключовий елемент у системі заходів первинного реагування. Його ефективність залежить від глибини збору даних, професійного рівня аналізу, а також готовності оперативно-пошукових підрозділів інтегрувати психологічні висновки у свою діяльність. Успішна реалізація цього підходу вимагає міждисциплінарної взаємодії, довіри до спеціалістів-психологів та належної підготовки кадрів, здатних працювати із вразливою дитячою психікою.

Практичне значення психологічного портрета зниклого неповнолітнього в оперативно-розшуковій діяльності полягає у здатності трансформувати пошук із загального, часто хаотичного процесу на цілеспрямовану й логічно побудовану систему дій. Такий портрет, якщо він складений грамотно та вчасно, може стати тією відправною точкою, яка дозволяє звужити коло гіпотез, сконцентрувати ресурси у найбільш вірогідних напрямках та уникнути витрат часу на завідомо неефективні локації. Йдеться не лише про прискорення розшуку, а й про підвищення його якості за рахунок персоналізації підходу до конкретної ситуації зникнення. У практичній площині це означає, що оперативник, який володіє базовими знаннями з психології або працює у зв'язці з фаховим психологом, може використовувати отриману інформацію про дитину для моделювання її поведінки у часовій та просторовій перспективі[4]. Наприклад, знаючи, що підліток схильний до ізоляції, не підтримує тісного спілкування з родичами, часто шукає самотність і має досвід подорожей без супроводу дорослих, можна припустити, що він намагатиметься якнайдовше уникати виявлення та використовуватиме знайомі маршрути або локації, де можна залишитися непоміченим. Це дозволяє визначити конкретні місця для перевірки, навіть за

відсутності безпосередніх свідчень чи цифрових слідів. Окрему практичну цінність має визначення емоційного стану дитини на момент зникнення. Якщо портрет вказує на наявність депресивних ознак, емоційного вигорання або психологічного тиску в сімейному середовищі, то ймовірність ризикованої або деструктивної поведінки зростає. Такі висновки змушують правоохоронців діяти швидко, з урахуванням можливих загроз життю. У подібних випадках перевіряються не лише звичні місця перебування, але й об'єкти, які можуть бути використані для реалізації імпульсивних вчинків: підвали, ліси, будівельні майданчики, водойми, незаселені території.

Психологічний портрет також допомагає краще зрозуміти мотиви зникнення. Це надзвичайно важливо, оскільки в багатьох випадках правоохоронці помилково трактують ситуацію виключно як втечу або викрадення. Натомість психологічна оцінка може вказати на інші причини — від емоційної дезадаптації до спроби звернути на себе увагу[5]. Якщо портрет свідчить про підвищену потребу в прийнятті, любові чи визнанні, розшук має супроводжуватися не лише пошуком, а й комунікаційними діями через ЗМІ, соціальні мережі або звернення до потенційних авторитетів дитини. Оперативно-пошукова практика також демонструє, що систематизоване використання психологічного аналізу сприяє підвищенню внутрішньої ефективності роботи пошукових груп. Коли дії кожного учасника базуються на розумінні того, кого саме вони шукають, і яка поведінка є очікуваною у стресових умовах, рівень мотивації та швидкість реагування зростає. Це особливо важливо в перші години після зникнення, коли кожна хвилина може мати вирішальне значення. Проте, як свідчить аналіз реальних кейсів, до цього часу в Україні та багатьох інших країнах не існує уніфікованих алгоритмів або інструкцій щодо складання психологічного портрета зниклого неповнолітнього[6]. Це призводить до суб'єктивності, надмірної залежності від окремих оперативників або психологів, а також втрати важливої інформації. Для вирішення цієї проблеми необхідно розробити стандартизовані шаблони, які б враховували ключові змінні: вікові особливості, соціальний статус, типову поведінку

в стресі, рівень ризику, сімейний контекст тощо. Такий шаблон може бути частиною електронної системи, доступної всім підрозділам, що займаються пошуком дітей.

Ми вважаємо, що практичне значення психологічного портрета у сфері оперативного розшуку зниклих неповнолітніх полягає не лише в підвищенні результативності пошуку, а й у зміні філософії самого процесу - від механічного реагування до чутливого, адаптивного і науково обґрунтованого підходу до дитини як до суб'єкта з унікальним досвідом і внутрішнім світом. Саме такий підхід здатен зменшити кількість трагічних фіналів та повернути віру в силу людського і професійного пошуку.

Отже, формування психологічного портрета зниклого неповнолітнього є критично важливим компонентом ефективного розшуку. Він дозволяє адаптувати оперативні дії до реального психоемоційного стану дитини, передбачити її реакції та мінімізувати ризики. Наявність структурованого психологічного аналізу значно підвищує ефективність пошукових заходів, оптимізує ресурси та зменшує ймовірність фатальних наслідків. У контексті сучасної оперативно-розшукової діяльності потреба в інтеграції психологічних інструментів в алгоритм реагування є не просто бажаною, а необхідною. Подальші дослідження у цій сфері мають бути спрямовані на розробку стандартизованих протоколів взаємодії психологів та оперативних підрозділів, а також на впровадження інноваційних аналітичних технологій для прогнозування поведінки неповнолітніх у кризових ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Бортник С. М. Формування готовності майбутніх правоохоронців до поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України. МВС України. Наук. парк «Наука та безпека». Харків. ХНУВС. 2022. С. 128-129.*

2.Зінченко Д. А. Віктимологічні особливості злочинності неповнолітніх. *Злочинність і протидія їй в умовах війни: глобальний, регіональний та національний виміри. МВС України. Наук. парк «Наука та безпека». Харків. ХНУВС. 2023. С. 88-90.*

3.Зінченко Д. А. Особливості віктимологічного профілю неповнолітніх учасників злочинів. *Концептуальні засади виконання кримінальних покарань в Україні: світові стандарти і національні цінності. НДІ вивч. пробл. злочинності імені акад. В. В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України. Від. дослідж. проблем кримін.-виконав. права. Харків. [Право]. 2025. С. 32.*

4.Зінченко Д. А. Теоретичні дослідження громадянської ідентичності. Питання сучасної науки і права. МВС України. Суми. СФ ХНУВС. 2023. С. 185-187.

5.Макарова О. П., Зінченко Д.А. Роль сім'ї та освіти у вихованні толерантності особистості. *Комунікація як чинник транспарентності соціальної взаємодії: психологічний, історичний, правовий, економічний та політичний виміри. Тернопіль. ЗУНУ. 2024. Т. 1. С. 146-151.*

6.Макарова О. П., Зінченко Д.А., Шевченко І.Ю. Психологічна робота з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті із законом. *Габітус. 2023. Вип. 52. С. 244-248. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.49.34>.*

ІЛЛЯШОВА Вероніка Максимівна

учениця 9-ТІ класу Подільського наукового ліцею

ІНФОРМАЦІЙНА ГІГІЄНА ЯК ЕЛЕМЕНТ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ШКОЛЯРІВ: ШЛЯХИ ІНТЕГРАЦІЇ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

У контексті стрімкого зростання інформаційного навантаження та масового поширення цифрових технологій постає нагальна потреба у формуванні медіаграмотного молодого покоління. Школярі, як активні користувачі соціальних мереж, месенджерів і онлайн-ресурсів, щоденно взаємодіють із величезною кількістю даних, часто не маючи навичок критичного оцінювання отриманої інформації. У зв'язку з цим особливого значення набуває поняття інформаційної гігієни сукупності знань, умінь і поведінкових стратегій, спрямованих на безпечне, раціональне та відповідальне споживання інформації. Медіаграмотність традиційно розглядається як здатність аналізувати, інтерпретувати та створювати медіатексти, однак сучасні виклики зокрема, дезінформація, маніпулятивні техніки, інформаційні атаки вимагають більш глибокого підходу. Інформаційна гігієна виступає необхідною складовою медіаграмотності, адже включає в себе не лише когнітивну, а й емоційну та поведінкову компоненти, пов'язані із саморегуляцією у цифровому середовищі.

Інформаційна гігієна в умовах цифрового суспільства постає як концепт, що охоплює широке коло соціально значущих навичок та установок, які забезпечують захист особистості від негативного впливу інформаційного середовища. Вона є не лише проявом медіаосвіченості, а й формою когнітивної саморегуляції, що дозволяє індивіду розпізнавати маніпулятивні повідомлення, обмежувати надмірне інформаційне споживання, а також підтримувати ментальне благополуччя в умовах інформаційного тиску. У системі шкільної освіти інформаційна гігієна може слугувати базою для виховання нового типу користувача цифрового простору – того, хто не лише споживає інформацію, а й критично її осмислює, усвідомлює її походження, цілі та потенційний вплив[1]. Сутність інформаційної гігієни не зводиться до технічних навичок чи обізнаності щодо функціонування цифрових

платформ. Вона глибше вкорінена в міждисциплінарну площину, охоплюючи педагогічні принципи розвитку навичок самостійного навчання, психологічні механізми обробки інформації, соціологічне розуміння інформаційної взаємодії та культурологічні аспекти медіаспоживання. Особливої актуальності набуває необхідність формувати у школярів здатність не тільки уникати інформаційних пасток, але й зберігати стійкість до контенту, що може викликати тривожність, агресію або викривлення сприйняття соціальної реальності[2]. Наразі в українській шкільній практиці превалює фрагментарне сприйняття медіаграмотності як сукупності інструментальних навичок, у той час як компонент інформаційної гігієни практично не виділяється як самостійна складова освітнього процесу. У більшості випадків вчителі та батьки залишаються сам на сам із викликами цифрової соціалізації дитини, не маючи при цьому цілісного уявлення про шляхи формування у неї відповідальної інформаційної поведінки[3]. Бракує системної підготовки педагогів до викладання тем, пов'язаних із ризиками інформаційного перевантаження, формуванням цифрових звичок або емоційного регулювання при взаємодії з інформаційним простором.

Попри це, нормативна база шкільної освіти містить потенціал для поступового впровадження інформаційної гігієни як наскрізної компетентності. Зокрема, у Державному стандарті базової середньої освіти окреслено такі цінності, як критичне мислення, свідоме ставлення до здоров'я та громадянська активність, які можна наповнити сучасним змістом через призму інформаційної безпеки та медіаекології. Важливо не лише розміщувати відповідні теми в межах конкретних предметів, а й інтегрувати їх у виховну систему школи, що охоплює години спілкування, класне керівництво, проєктну діяльність та роботу з батьками. Предмети початкового циклу, як-от «Я досліджую світ», створюють природне середовище для закладання основ інформаційної культури. На старшому етапі — завдяки «Основам здоров'я», інформатиці, а також факультативам або проєктним курсам — можна значно поглибити розуміння учнями механізмів інформаційного впливу. Водночас, важливо,

щоб освітній процес не обмежувався декларативним навантаженням, а формував живий інтерес до теми, сприяв рефлексії та заохочував до усвідомленого споживання контенту.

Таким чином, теоретико-прикладна база інформаційної гігієни у шкільному середовищі потребує системного розвитку, який передбачає не лише адаптацію навчальних програм, а й переосмислення самої парадигми шкільної освіти в умовах цифрової реальності. У цьому процесі важливо поєднувати міждисциплінарний підхід, залучення учнів як суб'єктів інформаційної культури та підвищення педагогічної обізнаності у сфері інформаційної безпеки й психології медіавпливу.

Практична інтеграція інформаційної гігієни в освітній процес вимагає не лише внесення відповідних тем до шкільних програм, а й зміни педагогічної парадигми на користь формування стійких інформаційних компетентностей. Це передбачає усвідомлення інформаційної гігієни не як епізодичного компонента, а як наскрізної освітньої практики, що повинна бути органічно вплетена у всі напрями шкільного життя — від академічних занять до позакласної діяльності[4]. Одним із ключових шляхів є впровадження міжпредметного підходу. Так, під час вивчення інформатики учні можуть не лише знайомитися з алгоритмами пошуку та перевірки інформації, але й розглядати питання цифрового балансу, інформаційного перевантаження, емоційної безпеки у віртуальному середовищі[5]. Уроки мови та літератури, своєю чергою, створюють умови для аналізу риторичних прийомів, які використовуються у рекламних або пропагандистських текстах, та для формування здатності виявляти маніпуляції в публічному дискурсі.

Ефективним інструментом формування внутрішньої мотивації до свідомого інформаційного споживання є використання ігрових та симуляційних форматів. Завдяки гейміфікації в освітньому середовищі можна моделювати ситуації зіткнення з неправдивими новинами, надмірним інфопотоком або конфліктними повідомленнями. У процесі проходження квестів, участі в дебатах чи виконанні інтерактивних завдань школярі не лише вчаться орієнтуватися у складних

інформаційних сценаріях, але й набувають досвіду емоційного самоконтролю та розвивають навички командної взаємодії. Такий підхід дозволяє уникнути формального викладу матеріалу й трансформувати навчання у процес дослідницької взаємодії з інформацією. Ще одним перспективним механізмом є впровадження практики ведення цифрових щоденників або рефлексивних щотижневиків медіаспоживання. Такі інструменти дають змогу учням простежити власну динаміку взаємодії з інформаційним простором, проаналізувати джерела контенту, тематику, емоційні реакції та кількість часу, витраченого на різні цифрові платформи. Через фіксацію й осмислення власної інформаційної поведінки формується усвідомлення ризиків і поступово розвивається здатність до саморегуляції у віртуальному середовищі. Такі методи, особливо у підлітковому віці, сприяють автономному мисленню та знижують залежність від нав'язаних шаблонів медіапоевдінки. Позашкільна освіта також відіграє важливу роль у підтримці й розвитку інформаційної гігієни. Шкільні гуртки журналістики, ІТ-технологій, кібербезпеки, учнівські самоврядування, тематичні проєкти й форуми можуть стати осередками формування відповідального ставлення до інформаційного середовища[6]. Участь у таких формах діяльності дозволяє учням практично засвоїти принципи цифрової етики, публічної комунікації та медіаторчості, одночасно формуючи лідерські якості й громадянську активність. Ключовою передумовою успішної інтеграції інформаційної гігієни є наявність підготовленого педагогічного корпусу. Саме вчитель має стати носієм та прикладом інформаційної культури, що передбачає не лише предметну обізнаність, а й особисту цифрову стійкість, вміння працювати з інформаційними викликами та володіння методиками сучасної медіаосвіти. Регулярне підвищення кваліфікації, участь у міждисциплінарних семінарах, тренінгах, залучення до міжнародних освітніх ініціатив сприятимуть підвищенню якості викладання і розширенню спектру доступних педагогічних інструментів.

На мою думку, формування навичок інформаційної гігієни у школярів не повинно сприйматися як тимчасова просвітницька ініціатива або додаткове

навантаження для вчителя. Йдеться про стратегічно важливу складову сучасної освіти, що забезпечує базу для інтелектуального та психоемоційного добробуту дитини у світі високої інформаційної інтенсивності. Успішна реалізація цього завдання можлива лише за умови поєднання інноваційних освітніх підходів, належної підготовки педагогів та системної підтримки з боку державної політики у сфері освіти й цифрової трансформації.

Отже, інформаційна гігієна виступає необхідним елементом у структурі сучасної медіаграмотності, який дозволяє школярам не лише критично осмислювати контент, але й підтримувати власне психоемоційне здоров'я, зберігати інформаційну стійкість та формувати відповідальну цифрову поведінку. Її інтеграція в освітній процес є ключовою умовою протидії інформаційним загрозам, формуванню стійкої громадянської позиції та розвитку критичного мислення. Ефективна реалізація цього завдання можлива за умови комплексного підходу, який охоплює оновлення навчального змісту, залучення сучасних методик, підготовку педагогічного персоналу та активне залучення учнів до рефлексивних і практичних форм навчання. Зрештою, саме освітній простір має стати тим середовищем, де закладаються основи цифрової обачності, інформаційної безпеки та усвідомленого ставлення до інформації як ресурсу, що формує світогляд і поведінку майбутнього громадянина.

Список використаних джерел:

1. Барановська І. В. Формування медіаграмотності в учнів основної школи: методологічні орієнтири. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 6 (110). С. 122–130.
2. Голуб Н. Б. Медіаосвіта в контексті інформаційної безпеки учнівської молоді. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 77, № 3. С. 24–35.
3. Демиденко С. В. Інформаційна гігієна як компонент цифрової культури учня: підходи до формування. *Теоретичні і практичні аспекти педагогіки та психології*. 2022. № 1. С. 58–63.

4.Кравченко Т. Є. Критичне мислення як основа інформаційної гігієни в умовах цифровізації освіти. *Освітній дискурс*. 2023. Вип. 3. С. 41–50.

5.Савченко Л. О. Роль педагогічної взаємодії у формуванні інформаційної гігієни школярів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2022. № 1 (29). С. 109–114.

6.Чорна М. І. Превентивні практики у формуванні інформаційної гігієни підлітків. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 36. С. 72–76.

КУЛІНІЧ Владислав Сергійович

засновник Громадської Організації

«Молодіжна організація починаючих лідерів»

магістр Українського державного університету

імені Михайла Драгоманова

ЗІНЧЕНКО Данііл Анатолійович

ад'юнкт відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківського національного університету внутрішніх справ

старший лейтенант поліції

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8089-0511>

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ, РИЗИКИ ТА АДАПТАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ

У сучасних умовах глобальних трансформацій, зумовлених як стрімким розвитком цифрових технологій, так і зростанням безпекових та соціально-економічних викликів, система публічного управління в Україні постала перед необхідністю глибокого оновлення. Зміни, що охоплюють усі сфери суспільного життя, актуалізують потребу у забезпеченні безперервності, прозорості та адаптивності управлінських процесів. У цьому контексті цифрова трансформація набуває особливого значення, виступаючи не лише інструментом модернізації, але й ключовим чинником підвищення ефективності, гнучкості та стійкості функціонування державного апарату в умовах кризових ситуацій та системних змін.

Цифрова трансформація у сфері публічного управління в умовах надзвичайної суспільної напруги та загальнонаціональних викликів змінює свій характер і функціональне навантаження[1, с. 39]. Якщо за умов стабільного розвитку головним пріоритетом цифровізації були прозорість діяльності органів влади, удосконалення надання адміністративних послуг, впровадження інноваційних підходів до управління публічними ресурсами, то в умовах системних загроз акценти зсуваються у бік забезпечення стійкості державного управління, збереження цілісності інформаційної інфраструктури та підтримання ефективної комунікації між владою та суспільством. Цифрова трансформація в такому контексті перестає бути поступовим

модернізаційним процесом і перетворюється на засіб швидкої адаптації до кризових змін, що охоплюють не лише організаційні моделі, а й засади взаємодії органів влади з громадянами.

В особливих умовах управлінські структури стикаються з необхідністю переосмислення підходів до забезпечення безперервності виконання функцій. Роль цифрових інструментів істотно зростає у контексті підтримання оперативного доступу до публічних послуг, моніторингу соціальних процесів, координації дій між різними рівнями публічної влади[2, с. 155]. Наприклад, автоматизовані системи, які забезпечують облік та розподіл матеріальних ресурсів, дозволяють ефективно управляти допомогою, що надходить з різних джерел, уникати дублювання зусиль та виявляти критичні потреби в режимі реального часу. Особливої уваги набувають також електронні реєстри населення, що дозволяють вчасно реагувати на динаміку переміщення осіб, визначати потреби в соціальному забезпеченні та формувати обґрунтовані управлінські рішення.

У сучасних умовах цифровізація виконує функцію системного буфера, що забезпечує зменшення навантаження на фізичні канали комунікації та сприяє стабілізації публічних процесів навіть за наявності обмежених ресурсів. Створення цифрових інтерфейсів, таких як мобільні застосунки для ідентифікації, отримання довідок, реєстрації звернень, дає змогу мінімізувати контакт між органами влади та громадянами, що особливо важливо за надзвичайних умов. Водночас цифрові платформи виконують не лише інструментальну, а й комунікаційну функцію, формуючи нову якість взаємодії між інституціями держави та громадянським суспільством. Особливої уваги потребує здатність публічного управління зберігати функціональність за умов дестабілізації інформаційної інфраструктури. Резервування каналів зв'язку, створення систем віддаленого адміністрування, впровадження децентралізованих архітектур управлінських сервісів перетворюється на невід'ємний елемент цифрової трансформації. У результаті формуються нові організаційно-

правові моделі, що ґрунтуються на принципах гнучкості, швидкого реагування та підвищеної інформаційної безпеки.

На нашу думку, цифровізація в умовах невизначеності вимагає від органів публічного управління не лише технічної модернізації, а й глибокої управлінської трансформації, що передбачає розвиток нових компетентностей, впровадження ефективних систем прийняття рішень, орієнтацію на ризик-менеджмент та управління змінами. Трансформаційні процеси стають не лише технологічними, але й ціннісними, оскільки спрямовані на утвердження відкритого, гнучкого та сервісно-орієнтованого врядування, здатного діяти в умовах невизначеності та високої динаміки подій.

Цифрова трансформація публічного управління в умовах складного суспільно-політичного середовища супроводжується низкою системних ризиків, які значно ускладнюють досягнення бажаних результатів та потребують постійного перегляду управлінських пріоритетів. Одним із ключових викликів, що постають перед органами влади, є кіберзагрози, які з кожним роком набувають більш витонченого і комплексного характеру. Зловмисні втручання в державні інформаційні системи, спроби несанкціонованого доступу до чутливих персональних і службових даних, цілеспрямовані кібератаки на критичну цифрову інфраструктуру не лише ставлять під загрозу безперервність функціонування адміністративних процесів, а й підривають довіру громадян до держави як гаранта безпеки[3]. Не менш актуальною є проблема інфраструктурної вразливості, яка виявляється у нестабільному електропостачанні, перериванні доступу до інтернету, фізичному знищенні чи пошкодженні центрів обробки даних та телекомунікаційного обладнання. У таких умовах ризики втрачених або пошкоджених інформаційних ресурсів можуть мати серйозні наслідки для забезпечення прав і законних інтересів громадян, функціонування соціальних інститутів, реалізації політик у сфері безпеки, охорони здоров'я, освіти.

Водночас цифровізація може поглиблювати соціальну нерівність, особливо коли йдеться про доступ до електронних послуг у регіонах з обмеженою інфраструктурою або серед вразливих категорій населення. Такий цифровий розрив посилює

дезінтеграційні тенденції в суспільстві та обмежує інклюзивність публічної політики, знижуючи її легітимність та ефективність. Суттєвим обмеженням залишається також недосконалість нормативного забезпечення, що не завжди встигає за темпами розвитку цифрових технологій. Відсутність чітких механізмів регулювання новітніх електронних інструментів, неузгодженість процедур між різними органами влади, обмеженість правозастосовної практики створюють додаткові загрози правовій визначеності та сталості цифрової трансформації[4, с. 116]. У відповідь на зазначені виклики державні органи розгортають систему адаптаційних рішень, що дозволяють забезпечити стійкість управлінських функцій навіть у надзвичайних умовах. Зокрема, важливою стратегією стає мережеве дублювання критичних сервісів та резервне зберігання інформаційних масивів у віддалених хмарних дата-центрах, у тому числі за межами країни. Це мінімізує ризики втрати даних у разі фізичних пошкоджень чи кіберінцидентів. Поширеним підходом є також оперативне оновлення нормативно-правової бази, що дозволяє запроваджувати спрощені або тимчасові процедури адміністративного реагування, скорочувати терміни розгляду запитів та впроваджувати нові сервіси без затримок, пов'язаних з бюрократичними бар'єрами. Позитивним чинником виступає активна взаємодія держави з приватним технологічним сектором, який має потужні експертні та технічні ресурси у сфері кіберзахисту, розробки інноваційних рішень, управління даними. Створення партнерських платформ, реалізація публічно-приватних ініціатив, залучення спеціалізованих компаній до розробки державних сервісів сприяє як підвищенню ефективності, так і швидкості трансформаційних процесів.

Особливої уваги потребує формування політики цифрової інклюзії, яка передбачає не лише технічне розширення доступу до цифрових послуг, а й цілеспрямовану підтримку цифрової грамотності, адаптацію інтерфейсів до потреб осіб з інвалідністю, створення умов для користування послугами в умовах віддаленості чи нестабільного зв'язку[5, с. 63]. Зазначена політика має мати міжсекторальний характер, охоплюючи освітні, соціальні, адміністративні та

комунікаційні аспекти. Окреме значення у процесі адаптації має зростання ролі громадянського суспільства, зокрема через механізми відкритого врядування, участі у формуванні політик, реалізації волонтерських цифрових ініціатив, зокрема спрямованих на розбудову антикризових інструментів. Краудсорсингові моделі прийняття рішень, публічне тестування державних сервісів, взаємодія з розробниками через відкриті платформи не лише підвищують гнучкість і якість цифрових рішень, а й сприяють зміцненню соціального капіталу, що є критично важливим у період трансформацій.

Ми вважаємо, що цифрова трансформація у сфері публічного управління, незважаючи на наявність численних ризиків, створює унікальне вікно можливостей для оновлення інституційної спроможності держави. Успішне подолання викликів можливе лише за умови впровадження комплексних адаптаційних механізмів, які базуються на принципах технологічної стійкості, правової визначеності, соціальної справедливості та широкої громадської участі.

Отже, воєнний стан змінює парадигму цифрової трансформації системи публічного управління, підсилюючи її кризову складову, мобілізаційний потенціал і залежність від технологічної стійкості. У таких умовах цифровізація втрачає суто модернізаційний характер і перетворюється на фактор державної безпеки та життєздатності суспільства. Адаптаційні механізми, які формуються в Україні, демонструють, що навіть в умовах війни можливо не лише зберігати, а й підвищувати ефективність публічного управління завдяки технологічним інноваціям. Водночас цей процес вимагає системного осмислення, правового супроводу та соціальної інклюзивності, що створює передумови для формування стійкої та гнучкої моделі цифрового врядування майбутнього.

Список використаних джерел

1. Бугайчук К. Л. Публічне адміністрування: теоретичні засади та підходи до визначення. *Право і безпека*. 2017. № 3 (6). С. 38-44.

2.Бугайчук К. Л. Співвідношення публічного адміністрування з іншими управлінськими категоріями. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. № 4 (79). С.154-165.

3.Дементов В. О. Економіко-правові виклики менеджменту та публічного управління в Україні в умовах війни та соціально-економічної невизначеності. *Європейські перспективи*. 2023. № 3. С. 211-216. DOI: <https://doi.org/10.32782/EP.2023.3.29>.

4.Моргунов О. А. Публічне адміністрування як вид державної діяльності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 2, т. 2. С. 106-111. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-2.19>.

5.Невядовський В. О. Еволюція публічного управління в умовах цифрової трансформації: адміністративно-правовий аспект. *Формування професійних компетентностей на міждисциплінарній основі в умовах глобальної нестабільності*. Кам'янське. ГО МОПЛ. 2025. С. 61-64.

ЧИШКО Катерина Олександрівна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративної діяльності

Харківського національного університету внутрішніх справ

Старший лейтенант поліції

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8810-7950>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Домашнє насильство є однією з найгостріших соціально-правових проблем сучасного українського суспільства, яка загрожує не лише фізичній і психологічній безпеці постраждалих осіб, а й підриває засади правової держави. У відповідь на ці виклики Національна поліція України виступає ключовим суб'єктом у системі протидії домашньому насильству. Саме вона першою взаємодіє з потерпілими, документує правопорушення та ініціює застосування правових заходів реагування.

Адміністративно-правові інструменти, що застосовуються Національною поліцією України у протидії домашньому насильству, є важливим елементом державної політики у сфері захисту прав людини. Їх призначення полягає не лише у фіксації та припиненні фактів протиправної поведінки, але й у формуванні механізмів превентивного впливу, які дозволяють упередити насильство в родинному середовищі ще на початкових етапах.

Сутність адміністративно-правових інструментів полягає у наданні поліції повноважень для оперативного та ефективного реагування на випадки домашнього насильства з урахуванням особливостей правового статусу як потерпілих, так і правопорушників[1, с. 9]. Ці інструменти охоплюють як індивідуальні заходи адміністративного реагування, так і комплексну діяльність у співпраці з іншими державними і недержавними структурами, що формують спільне превентивне середовище. Правову основу діяльності поліції у цій сфері складають, зокрема, положення Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який закріплює обов'язок правоохоронних органів забезпечити негайне реагування на

звернення про насильство, захист потерпілих осіб, виявлення фактів повторюваності насильства та вжиття заходів до осіб, які його вчиняють. Закон «Про Національну поліцію» деталізує функціональні повноваження поліції у частині забезпечення публічного порядку та безпеки громадян, включаючи тих, хто постраждав від насильницьких дій у побуті.

Одним з центральних інструментів є терміновий заборонний припис, що може бути винесений поліцейським без рішення суду у випадках явної загрози життю або здоров'ю постраждалої особи. Цей припис дозволяє негайно відсторонити кривдника від місця спільного проживання, обмежити його у спілкуванні з потерпілою стороною, а також встановлює часові межі дії обмежень до вирішення питання в судовому порядку. Практична реалізація цього інструменту є критично важливою у перші години після фіксації факту насильства, коли ризик ескалації конфлікту є найвищим. Наступним важливим заходом є складання протоколів про адміністративні правопорушення у випадках виявлення домашнього насильства або невиконання попередніх приписів[2, с. 131]. Цей інструмент є не лише документальним підтвердженням правопорушення, але й підставою для притягнення особи до адміністративної відповідальності, що може включати штраф, громадські роботи або адміністративний арешт. Ефективність роботи поліції значною мірою залежить від наявності та якості обліку осіб, які вчиняють насильство в родині. Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства виконує функцію систематизації інформації, що дозволяє здійснювати контроль за динамікою правопорушень, виявляти рецидиви, формувати превентивні стратегії, а також координувати діяльність між органами, дотичними до реагування[3]. У випадках, коли термінового припису недостатньо, працівники поліції мають можливість звернутися до суду із клопотанням про винесення обмежувального припису, що встановлює довготривалі обмеження для кривдника. Такий припис застосовується з урахуванням потреб потерпілої особи, її соціального становища, ступеня ризику та наявності інших обтяжуючих обставин. У межах превентивної діяльності поліція також застосовує інструмент превентивного

нагляду, що дозволяє контролювати поведінку осіб, схильних до вчинення насильницьких дій. Залучення таких осіб до програм психокорекції, профілактичних бесід, або візитів під наглядом дільничних офіцерів, є формою адміністративного впливу, яка не є каральною, але має на меті змінити патерни поведінки правопорушника. Особливу увагу слід звернути на взаємодію поліції з іншими суб'єктами системи протидії насильству: центрами соціальних служб, органами охорони здоров'я, ювенальними інспекторами, центрами безоплатної правової допомоги. Без належної міжвідомчої координації адміністративно-правові заходи залишаються фрагментарними та обмеженими у своїй ефективності. Окремо варто підкреслити необхідність індивідуального підходу до осіб, які вчиняють насильство. Формування програм поведінкової корекції, що враховують психоемоційний стан, рівень соціальної адаптації, історію правопорушень та ризик рецидиву, дозволяє уникати повторного вчинення насильства та сприяє соціальній реінтеграції таких осіб.

На нашу думку, система адміністративно-правових інструментів, яка застосовується Національною поліцією у протидії домашньому насильству, є комплексною, багаторівневою і динамічною. Її ефективне функціонування залежить від правового забезпечення, належної підготовки працівників поліції, злагодженої міжінституційної взаємодії та врахування індивідуальних особливостей як кривдників, так і потерпілих.

Оцінка ефективності адміністративно-правових інструментів, що застосовуються Національною поліцією України у сфері протидії домашньому насильству, демонструє як позитивну динаміку в окремих аспектах, так і наявність суттєвих системних викликів. З одного боку, можна констатувати, що поліція почала активніше застосовувати надані законодавством повноваження: зростає кількість термінових заборонних приписів, поліпшується виявлення фактів насильства, зменшується кількість ситуацій, які залишаються поза правовим реагуванням. У регіонах, де діють мобільні групи з реагування, спостерігається підвищення рівня довіри населення до

органів правопорядку, що опосередковано свідчить про підвищення ефективності втручання.

Водночас наявні успіхи не дають підстав для самозаспокоєння, оскільки низка факторів продовжує стримувати реалізацію повного потенціалу адміністративно-правових заходів. Найбільш гострою проблемою залишається неоднорідність професійної підготовки працівників поліції. Частина співробітників не має необхідного рівня знань щодо гендерної чутливості, механізмів ризик-оцінювання, психології поведінки потерпілих та агресорів. Це призводить до поверхневого або формального підходу під час документування інцидентів, винесення приписів або складання протоколів. Наслідком такого підходу може бути як зниження довіри до поліції, так і повторення актів насильства вже після втручання. Окремої уваги потребує відсутність сталої системи аналітичного супроводу превентивної діяльності. Наразі облік випадків насильства здебільшого виконує статистичну функцію, не трансформуючись у практичний інструмент планування профілактики або оцінювання результатів поліцейської діяльності. Брак глибокої кримінологічної та соціологічної аналітики унеможлиблює формування ефективної політики нульової толерантності до насильства в родинному колі[4]. Ще одним бар'єром є недостатнє використання цифрових технологій. Попри наявність електронного обліку, інтеграція даних між поліцією, соціальними службами, медичними установами та системою безоплатної правової допомоги відбувається неритмічно або зовсім відсутня. Це знижує оперативність реагування та перешкоджає формуванню повного профілю випадку, що є критично важливим для прийняття рішень з урахуванням ризиків. У цьому контексті перспективи розвитку адміністративно-правових інструментів повинні бути орієнтовані на стратегічну трансформацію механізмів протидії. Одним з пріоритетних напрямів є посилення спеціалізації працівників, залучених до реагування на випадки домашнього насильства. Розширення штатів мобільних груп, запровадження спеціалізованих відділів у територіальних підрозділах поліції, а також систематичне підвищення кваліфікації це кроки, що дозволять зробити втручання

більш професійним, чутливим до потреб постраждалих і водночас юридично обґрунтованим.

Цифрова трансформація повинна передбачати створення єдиної комплексної інформаційної системи, в якій би акумулювались дані не лише про факти насильства, але й про перебіг розгляду справи, статус виконання приписів, проходження реабілітаційних програм як кривдниками, так і потерпілими. Технічна інтеграція баз даних дозволить створити аналітичну основу для управлінських рішень і запровадити механізми попереджувального моніторингу ризиків. Ще одним вектором є вдосконалення нормативної бази. Існуючі положення потребують конкретизації у частині критеріїв винесення заборонних та обмежувальних приписів. Це дозволить уникнути правової невизначеності і забезпечити передбачуваність дій поліції. Не менш важливим є закріплення адміністративної відповідальності за невиконання таких приписів, що забезпечить реальний механізм захисту постраждалих. Ключовим інструментом стратегічного планування повинна стати регулярна оцінка впливу політики[5, с. 86]. Йдеться не лише про внутрішній моніторинг ефективності поліцейських заходів, а й про залучення незалежних дослідницьких структур, громадських організацій та правозахисників. Формування системи чітких індикаторів таких як рівень рецидиву, середній час реагування, частота повторних звернень, якість взаємодії з іншими службами дозволить перейти від формального оцінювання до змістовної оцінки результативності.

Ми вважаємо, що модернізація адміністративно-правових інструментів поліції у сфері протидії домашньому насильству повинна ґрунтуватися на системному підході, який поєднує професіоналізацію кадрів, технологічне оновлення, нормативну визначеність та аналітичну підтримку. Лише за таких умов можна забезпечити не лише ефективне реагування на факти насильства, а й створити сталу систему його попередження в інтересах безпеки громадян і правової стабільності суспільства.

Можемо зробити висновок, що адміністративно-правові інструменти Національної поліції України є критично важливими для протидії домашньому

насильству. Вони забезпечують оперативне реагування, фіксацію правопорушень та ініціювання захисних механізмів для постраждалих осіб. Проте їхня ефективність безпосередньо залежить від професіоналізму працівників поліції, якості міжвідомчої взаємодії, нормативної чіткості та адаптивності до нових форм викликів.

Список використаних джерел

1.Ананко І. Ю. Актуальні питання відповідальності за домашнє насильство в умовах війни. *Українська і польська молодь: спільне майбутнє – безпечна Європа*. Харків. ХНУВС. 2024. С. 8-10.

2.Зінченко Д. А. Розробка інноваційних методик навчання персоналу Національної поліції для роботи в умовах підвищеного ризику домашнього насильства. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану*. МВС України, НАПН України. Харків : ХНУВС, 2024. – С. 130-132.

3.Зінченко Д.А., Дмитренко А.О. Адаптація правоохоронних процедур для реагування на домашнє насильство в умовах воєнного стану в Україні: Виклики та перспективи. *Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану*. МВС України. Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця. ХНУВС. 2023. С. 50-51.

4.Зінченко Д.А., Скомороха Р.Ю. Дотримання прав людини органами поліції під час фіксування правопорушення психологічного насильства в сім'ї. *Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану*. МВС України. Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця. ХНУВС. 2023. С. 50-51.

5.Малиновська Т. М. Домашнє насильство: щодо змістовного наповнення терміну. *Наше право*. 2020. № 3. С. 85-91. DOI 10.32782/LAW.2020.3.14.

Науковий керівник: ІВАНЦОВ Володимир Олександрович
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративної діяльності
Харківського національного університету внутрішніх справ
майор поліції

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2904-0466>

СЕМЧУК Дарія Вікторівна

курсант навчально-наукового інституту № 2
Харківського національного університету внутрішніх справ
рядовий поліції

РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА У СИСТЕМІ ПРЕВЕНЦІЇ КІБЕРЗЛОЧИНІВ: ПОШУК ОПТИМАЛЬНОГО БАЛАНСУ

У контексті глобальної цифровізації та трансформації інформаційного простору кіберзлочинність набула нових масштабів, охоплюючи як традиційні форми злочинів у новому технічному обрамленні, так і принципово нові прояви. Зростання кількості кіберзлочинів, їх складність, а також високий рівень латентності обумовлюють необхідність перегляду підходів до протидії їм, зокрема у частині забезпечення ефективної превенції. Одним із ключових викликів сучасного правового регулювання у цій сфері є пошук балансу між кримінально-правовими та адміністративно-правовими інструментами, спрямованими на запобігання правопорушенням у кіберпросторі.

Кримінально-правовий підхід до запобігання кіберзлочинам ґрунтується на ідеї забезпечення суворого реагування на найнебезпечніші посягання у цифровому середовищі. У структурі національної безпеки він виступає як механізм, що формалізує межі допустимого в інформаційній сфері, фіксує суспільно небезпечні діяння та передбачає санкції для осіб, які їх вчиняють. Правові заборони, зафіксовані у Кримінальному кодексі України, охоплюють широкий спектр порушень: від несанкціонованого доступу до інформаційних систем до протиправного втручання в автоматизовані процеси державних органів. Проте попри наявність сформованої нормативної бази, ефективність її застосування у сфері кібербезпеки стикається з низкою викликів.

Першим з них є високий рівень латентності кіберзлочинів. Більшість таких правопорушень або залишаються невиявленими, або не кваліфікуються як злочини через складність доведення. Часто потерпілі (зокрема бізнес) не звертаються до правоохоронних органів, побоюючись репутаційних втрат або усвідомлюючи безперспективність розслідування. Крім того, транснаціональний характер кіберпростору дозволяє зловмисникам діяти з-за кордону, що значно ускладнює встановлення їх місцезнаходження, ідентифікацію та екстрадицію. Це створює парадоксальну ситуацію, коли формально кримінальне право діє, але фактично не досягає цілі справедливого покарання. Другим фактором є асиметрія між швидкістю еволюції цифрових технологій та темпами оновлення кримінального законодавства. У сучасних умовах загрози виникають не лише із застосуванням програмного забезпечення, а й через складні алгоритми штучного інтелекту, атаки на критичну інфраструктуру, експлуатацію вразливостей в мережах 4G тощо[1, с. 120]. Наявні законодавчі конструкції часто не охоплюють новітні технологічні форми злочинів, що створює правову невизначеність і розширює поле для зловживань. Формування кримінально-правових норм вимагає часу, погодження з міжнародними зобов'язаннями, експертного аналізу, що не дозволяє оперативно реагувати на нові загрози.

Окрему проблему становить технічна складність цифрових злочинів. Для адекватної оцінки суб'єктивної сторони діяння необхідні глибокі знання в галузі інформатики, криптографії, телекомунікацій. Водночас об'єктивна сторона часто охоплює дії, які є складними для фіксації, збирання доказів та належної правової інтерпретації. Це вимагає від правоохоронних органів високого рівня технічної підготовки, наявності цифрової криміналістики як інструмента доказування, а також розвиненої міжнародної співпраці у сфері цифрового правосуддя[2, с. 44]. Проте в реальності кадрова, технічна та процесуальна спроможність правоохоронної системи залишається обмеженою, що знижує практичну дієвість кримінального переслідування. Враховуючи вказане, превентивна функція кримінального права у

сфері боротьби з кіберзлочинністю є обмеженою. Його здатність впливати на потенційного правопорушника значною мірою залежить від ймовірності виявлення злочину та невідворотності покарання. Якщо ці умови не забезпечені, стримувальний ефект суттєво знижується. Тому кримінальне право має виконувати не лише каральну, а й сигналізуючу та охоронну функції – воно повинне чітко маркувати межі допустимої поведінки та формувати правосвідомість у цифровій сфері. Проте цього недостатньо без комплексного підходу, який охоплює адміністративно-правову, технічну та освітню компоненти.

Таким чином, хоча кримінальне право відіграє важливу роль у протидії кіберзлочинам, його превентивна ефективність є обмеженою через технологічну складність правопорушень, обмежені ресурси правоохоронної системи та транснаціональний характер загроз. Це вимагає переосмислення акцентів у правовій політиці, спрямованій на зміцнення системи запобігання цифровим посяганням.

Адміністративно-правові засоби протидії кіберзлочинності формують один із ключових векторів сучасної превентивної політики у сфері цифрової безпеки. Їх цінність полягає у можливості впливати на поведінку суб'єктів до моменту вчинення правопорушення, а також у гнучкості інструментів, які можуть адаптуватися до швидкоплинних змін у технологічному середовищі[3, с. 105]. На відміну від кримінального реагування, що вступає в дію після факту порушення, адміністративно-правові заходи створюють умови, в яких вчинення кіберзлочину стає менш імовірним або складним у реалізації. Йдеться насамперед про превентивне регулювання, інституційний контроль, формування правової культури у сфері користування інформаційними системами та забезпечення належного функціонування суб'єктів кібербезпеки.

Одним із базових інструментів є система адміністративного ліцензування та дозволів. Діяльність у сфері телекомунікацій, надання хмарних сервісів, адміністрування критичної цифрової інфраструктури регулюється вимогами щодо технічної безпеки, шифрування, зберігання даних тощо. Встановлення таких вимог

дозволяє державі здійснювати попередній контроль за відповідністю суб'єктів господарювання базовим критеріям інформаційної безпеки. Надалі за дотриманням цих вимог здійснюється державний нагляд, що включає планові та позапланові перевірки, винесення приписів, накладення штрафів та інші заходи адміністративного примусу. У такий спосіб формується профілактичне середовище, в якому потенційні вразливості або порушення виявляються до того, як ними можуть скористатися злочинці. Ключову роль у реалізації адміністративно-правових повноважень у сфері кібербезпеки відіграють уповноважені державні органи. Зокрема, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації відповідає за нормативне регулювання і контроль у сфері захисту державних інформаційних ресурсів. Департамент кіберполіції виконує превентивну, аналітичну та оперативну функції. Інші структури, як-от Національний координаційний центр кібербезпеки при РНБО, виконують функції стратегічного управління[4, с. 45]. Водночас відсутність чітко врегульованої моделі взаємодії між ними призводить до дублювання повноважень, неузгодженості дій і зниження загальної ефективності державної політики у сфері кіберзахисту. Потребує законодавчого унормування питання обміну даними між цими органами, зокрема у контексті реагування на масові кібератаки, кіберінциденти та витоки даних. Адміністративне право також стикається з проблемою нормативної фрагментарності. Наявні норми часто зосереджені у підзаконних актах, що ускладнює їх узагальнення, створення єдиної логічної системи та застосування на практиці. Відсутність єдиного реєстру кіберінцидентів, передбаченого законом, позбавляє державу повної картини щодо масштабу загроз і унеможливорює формування обґрунтованої превентивної політики. Це створює і додаткові труднощі для суб'єктів господарювання, які часто не мають чітких орієнтирів для забезпечення відповідності нормам кіберзахисту.

Особливої уваги заслуговує розвиток інституту «комплаєнсу» у сфері кібербезпеки[5, с. 196]. Йдеться про внутрішні політики, стандарти і процедури, які підприємства та організації впроваджують для самостійного дотримання вимог законодавства і зменшення ризиків інформаційних інцидентів. Міжнародні стандарти,

зокрема ISO/IEC 27001, стають основою для побудови таких систем. Превентивний ефект досягається через аудит внутрішніх процесів, регулярне оновлення програмного забезпечення, навчання персоналу, створення протоколів реагування на інциденти. Участь держави в цьому процесі може бути не лише контролюючою, а й стимулюючою - шляхом запровадження пільг, сертифікації, підтримки малих і середніх підприємств у сфері впровадження стандартів кіберзахисту. Адміністративно-правовий вплив у сфері кібербезпеки має значний потенціал, проте його реалізація потребує стратегічного бачення, узгодженості дій між органами влади, а також оновлення нормативної бази. Лише у поєднанні з кримінально-правовими, організаційними та технічними інструментами адміністративне право здатне забезпечити ефективну, системну й динамічну протидію кіберзлочинності на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства.

Отже, аналіз показує, що ефективна превенція кіберзлочинності неможлива без інтеграції кримінального та адміністративного права як складових єдиної системи. Кримінальне право забезпечує жорстке реагування на найбільш суспільно небезпечні прояви кіберзлочинності, водночас адміністративно-правові заходи здатні виявляти, попереджати та мінімізувати ризики на ранніх стадіях. Оптимальний баланс полягає у використанні кримінального права як крайнього засобу реагування при одночасному розширенні превентивного адміністративного арсеналу. Це передбачає удосконалення нормативної бази, зміцнення інституційної спроможності органів публічної влади, розбудову партнерства з приватним сектором, а також впровадження правових інструментів гнучкого управління ризиками.

Список використаних джерел

1.Зінченко Д. А. Аналіз ризиків і стратегій захисту від кібератак у сучасному цифровому світі. *Протидія кіберзлочинності та торгівлі людьми. МВС України. Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця. ХНУВС. 2023. С. 118-121.*

2.Зінченко Д. А. Загальний розвиток використання міжнародного досвіду працівниками поліції у сфері протидії кіберзлочинам і торгівлі людьми. *Протидія*

кіберзлочинності та торгівлі людьми. МВС України. Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця. ХНУВС. 2023. С. 44-46.

3.Зінченко Д. А. Стратегія боротьби з кіберзлочинністю в умовах глобалізації інформаційних просторів. Застосування інформаційних технологій у правоохоронній діяльності. МВС України. Харків. ХНУВС. 2023. 105-107.

4.Лучик В. Є. Особливості змін кримінальної відповідальності за кіберзлочини в Україні. Кібербезпека в Україні: правові та організаційні питання. МВС України. Одеса. ОДУВС. 2023. С. 43-45.

5.Проуторов А.Г. Кримінальна відповідальність за кіберзлочини: порівняльний аналіз правових підходів різних країн. Пенітенціарна система: історія, сучасність, майбутнє. М-во юстиції України. Департамент з питань виконання кримінал. Покарань. Пенітенціарна акад. України. Чернігів. ПАУ. 2024. С. 191-197.

ЗІНЧЕНКО Даніїл Анатолійович

*ад'юнкт відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного університету внутрішніх справ
старший лейтенант поліції*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8089-0511>

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Забезпечення безпеки в освітньому середовищі на сучасному етапі розвитку суспільства набуває особливої актуальності в контексті гібридних загроз, соціальних трансформацій та цифровізації освітнього простору. У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба у створенні спеціалізованих структур, які б здійснювали цілеспрямовану діяльність щодо профілактики правопорушень, формування безпечного середовища та правової культури в закладах освіти. Відповіддю на цей виклик стало створення Служби освітньої безпеки в структурі Національної поліції України новітнього інституційного механізму превентивного впливу в освітньому секторі.

Служба освітньої безпеки Національної поліції посідає окреме місце в структурі органів внутрішніх справ, адже її діяльність має чітко окреслену превентивну спрямованість у межах освітнього середовища. У сучасних умовах зростання кількості викликів, що стосуються забезпечення порядку і безпеки у навчальних закладах, ця служба виконує роль інституційного механізму, здатного забезпечити комплексний захист прав дітей, педагогічного персоналу та інших учасників освітнього процесу. Йдеться не лише про фізичну охорону або реагування на окремі події, а передусім про формування системної моделі безпеки, що передбачає поєднання адміністративно-правових, соціально-психологічних, освітніх та комунікативних підходів. Введення до штату поліцейських спеціалізованих інспекторів з освітньої безпеки є логічним продовженням загальноєвропейських тенденцій у сфері шкільної превенції[1, с. 78]. Водночас українська модель вирізняється високим рівнем адаптації до національного освітнього простору, що

зумовлено як специфікою законодавчої бази, так і наявними суспільними запитами на безпеку дітей у період навчання. Інспектори діють на підставі визначених внутрішніх положень та рекомендацій, однак при цьому активно залучають до взаємодії з освітніми установами інші служби поліції, медичних фахівців, представників органів місцевого самоврядування. Змістовна основа інституційної діяльності Служби полягає у створенні безпечного освітнього простору через впровадження інноваційних форматів контролю, комунікації та інформування[1, с. 80]. Постійна присутність представника правоохоронного органу в навчальному закладі знижує рівень тривожності серед школярів, сприяє налагодженню довіри до правоохоронної системи та формує культуру правосвідомої поведінки. У цьому аспекті ключовою є не репресивна, а сервісна функція інспектора, який діє як радник, наставник, консультант і гарант безпечного простору.

Значну увагу в діяльності Служби зосереджено на виявленні та аналізі деструктивних чинників, які можуть впливати на поведінку учнів, провокувати конфлікти чи створювати загрози. Вивчення соціального клімату в колективах, спілкування з батьками, моніторинг інформаційних потоків та електронного середовища дозволяє не лише локалізувати загрози, а й формувати базу для їхнього попередження. Така аналітична робота підсилює превентивну складову інституції, яка відходить від реагування на наслідки і зосереджується на недопущенні ризиків. Роль інспектора Служби освітньої безпеки в системі Національної поліції не зводиться до звичайного поліцейського патрулювання[1, с. 84]. Це фахівець з міждисциплінарною підготовкою, здатний діяти у межах педагогічного колективу, спираючись на принципи партнерства, поваги до особистості дитини, толерантності та етичного спілкування. Його діяльність охоплює складні ситуації, що вимагають гнучкого підходу, збереження конфіденційності, а також вміння здійснювати психоемоційне оцінювання та підтримку вразливих категорій учнів. Усе це вимагає не тільки спеціальної фахової підготовки, але й високої моральної відповідальності.

Функціонування Служби освітньої безпеки в структурі Національної поліції також має нормативно-організаційне підґрунтя, яке потребує постійного вдосконалення відповідно до зміни безпекової ситуації в державі. З огляду на зростання загроз у цифровому середовищі, необхідність захисту психічного здоров'я дітей, а також виникнення нових викликів у сфері соціальної безпеки, діяльність цієї служби дедалі більше інтегрується в загальнонаціональну систему охорони публічного порядку та правопорядку. Тому Служба виступає не лише інституційним елементом поліції, але і стратегічним суб'єктом забезпечення безперервності, стабільності та комфорту освітнього процесу.

Формування стійкої системи освітньої безпеки є пріоритетним завданням для Служби освітньої безпеки Національної поліції, яка на сьогодні виконує широкий спектр функцій, спрямованих на запобігання правопорушенням, підтримання порядку та збереження психологічного добробуту учасників освітнього процесу. Основні напрями її діяльності охоплюють ключові аспекти безпеки, які потребують постійного аналітичного супроводу, оперативної дії та превентивного впливу.

Моніторинг ситуації в закладах освіти здійснюється на постійній основі. Інспектори аналізують як зовнішні фактори, що можуть загрожувати безпеці освітнього середовища, так і внутрішні передумови, пов'язані з міжособистісними конфліктами, недотриманням норм поведінки, психологічною напругою серед учнів. Особливу увагу приділяють оцінюванню ризиків, які здатні трансформуватися у реальні загрози для фізичної чи моральної недоторканності дитини. Результати моніторингу лягають в основу комплексних заходів, які координуються із адміністрацією навчального закладу та педагогічною радою[2, с. 171]. Превентивна діяльність є наріжним каменем практики Служби. Інспектори проводять цільові заходи, спрямовані на підвищення обізнаності дітей щодо правил безпечної поведінки, уміння виявляти потенційно небезпечні ситуації та адекватно на них реагувати. Особлива роль відводиться тематичним тренінгам, під час яких учні здобувають практичні навички реагування на небезпеку, знайомляться з алгоритмами

дій у разі загрози життю чи здоров'ю. Через інтерактивні формати роботи поліцейські формують у школярів відповідальне ставлення до особистої безпеки та безпеки оточення.

Оперативне реагування на інциденти передбачає негайне вжиття заходів з локалізації загрози, координацію дій із зацікавленими структурами, а також правову оцінку обставин. Інспектор зобов'язаний діяти відповідно до внутрішніх протоколів, неухильно дотримуючись принципів законності та недопущення ескалації ситуації. Такий підхід забезпечує не тільки нейтралізацію ризику, але й створення умов для подальшої профілактики повторних випадків[2, с. 174]. Важливо, що при цьому враховується вікова та психологічна специфіка учнів, що дозволяє уникнути травматичного досвіду для дитини у критичних обставинах. Важливою складовою професійної діяльності Служби є налагодження міжінституційної взаємодії. Йдеться про координацію дій не лише з керівництвом шкіл, а й з медичними працівниками, соціальними службами, службами психологічної підтримки, а також представниками громадських ініціатив. В умовах сучасних викликів саме такий формат співпраці забезпечує ефективність реагування та формує колективну відповідальність за безпечне функціонування закладу освіти. Комплексна взаємодія дозволяє виробляти єдину стратегію дій, враховуючи інтереси кожної зі сторін[3, с. 68]. Ще одним напрямом роботи Служби є участь у нормотворчій діяльності у сфері шкільної безпеки. Інспектори, які безпосередньо залучені до освітнього середовища, мають практичний досвід і здатні надавати експертні рекомендації щодо змісту локальних правил поведінки, механізмів врегулювання конфліктів, визначення стандартів безпеки в шкільному просторі. Їхня участь у розробці нормативних документів забезпечує адаптацію правових норм до реального стану справ у школах та підвищує ефективність правозастосування.

Таким чином, діяльність Служби освітньої безпеки охоплює не лише традиційні форми поліцейської роботи, а й інтегрує у свою структуру нові, комплексні підходи до організації безпеки в освітній сфері. Її функції тісно пов'язані із забезпеченням

сталого розвитку освітніх інституцій, збереженням психоемоційного здоров'я дітей та підтриманням правопорядку у середовищі, де формуються особистості майбутніх громадян.

Новітні вектори діяльності Служби освітньої безпеки відображають адаптацію інституції до трансформаційних змін у суспільстві, зокрема у сфері цифровізації, безпекових викликів та зростання інформаційних ризиків. У зв'язку з активним проникненням інтернету в освітній простір зростає загроза впливу на дітей з боку деструктивного контенту, анонімного тиску, маніпулятивних технологій. У відповідь на ці виклики Служба послідовно інтегрує до своєї діяльності цифровий компонент безпеки, який охоплює як профілактику, так і аналітику поведінки в мережі.

Поширення явищ кібербулінгу, шахрайства, психологічного тиску в онлайн-середовищі потребує формування в учнів навичок безпечної поведінки у цифровому просторі. У межах своєї діяльності інспектори організовують освітні ініціативи, покликані підвищити обізнаність дітей щодо захисту персональної інформації, розпізнавання потенційних загроз та алгоритмів дій у випадку цифрових посягань. Такі заняття спрямовані на розвиток критичного мислення, медіаграмотності, уміння відповідально поводитися з цифровими ресурсами[4, с. 115]. Співпраця з педагогами та батьками дозволяє підвищити ефективність заходів, формуючи єдиний комунікативний простір безпечної взаємодії. Окремим напрямом стає моніторинг віртуального контенту, з яким стикаються школярі. У цьому контексті важливою є координація дій із адміністраціями навчальних закладів, які спільно з інспекторами аналізують інформаційне навантаження на дітей, визначають наявність загрозливих факторів та розробляють запобіжні механізми. Активне використання інструментів виявлення шкідливих впливів, зокрема через анонімні опитування або спеціалізоване програмне забезпечення, дозволяє виявляти проблемні ситуації до їх ескалації. Не менш вагомим напрямом сучасної діяльності є підготовка до потенційно небезпечних подій, що пов'язані з надзвичайними обставинами. З огляду на безпекову ситуацію в державі, дедалі більшої актуальності набувають навчання з реагування на загрози

природного, техногенного або антропогенного характеру. Служба організовує тренування, які включають відпрацювання евакуації, алгоритмів поведінки у разі пожеж, повідомлень про мінування, терористичних актів чи агресивних дій третіх осіб. Завдяки таким заходам підвищується не лише технічна готовність персоналу, а й психологічна стійкість школярів до стресових обставин. Забезпечення високого професійного рівня інспекторів, які відповідають за безпеку в освітньому середовищі, є стратегічним компонентом подальшого розвитку служби[5, с. 161]. Підвищення кваліфікації здійснюється через участь у сертифікованих курсах, програмах підготовки, семінарах, які охоплюють правові, педагогічні, комунікативні та психологічні аспекти. Особлива увага приділяється формуванню навичок ненасильницького спілкування, кризового реагування, вміння працювати з вразливими категоріями дітей. Разом із цим ініціюється навчання інших учасників освітнього процесу, зокрема батьків та вчителів, що дозволяє налагодити системну взаємодію і закріпити досягнуті результати в повсякденній практиці школи.

На нашу думку, зростаючий спектр викликів, з якими стикаються сучасні освітні заклади, вимагає від Служби освітньої безпеки не лише оперативності, а й здатності до інноваційного мислення, міждисциплінарного аналізу та довгострокового планування. З урахуванням цих потреб інституція продовжує еволюцію від класичного охоронного механізму до гнучкої структури, орієнтованої на попередження загроз, формування безпечного мікроклімату та розвиток відповідальної безпекової культури в українських школах.

Розглянувши вищевикладене можемо зробити висновок, що служба освітньої безпеки Національної поліції постає як інноваційний інститут превентивної безпеки в освітньому середовищі, що виконує критично важливу функцію формування безпечного простору для дитини як особистості, громадянина і майбутнього фахівця. Її діяльність має комплексний характер і охоплює як фізичний захист, так і психологічну, правову та інформаційну безпеку. Подальший розвиток цієї служби потребує належного нормативного забезпечення, інтеграції в державні політики у

сфері освіти та безпеки, а також постійного вдосконалення методик взаємодії з учасниками освітнього процесу. Успішна реалізація цих завдань є запорукою не лише зниження рівня ризиків у школах, а й формування в суспільстві культури безпеки як невід'ємної частини правової держави.

Список використаних джерел

1.Бугайчук К. Л. Правовий статус служби освітньої безпеки Національної поліції України. *Право і безпека*. 2025. № 1 (96). С. 78-89. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2025.1.07>.

2.Корнієнко М.В., Сухарева А.О. Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі - реалізація експериментального проекту. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 4. С. 170-175.

3.Кулініч В. С., Зінченко Д.А. Інспектори служби освітньої безпеки Національної поліції України: нові підходи до забезпечення безпечного освітнього середовища в умовах військової агресії. *Взаємодія органів публічної влади та правоохоронних органів в контексті забезпечення публічної безпеки в умовах воєнного стану*. Кам'янське. ГО МОПЛ, 2024. С. 66-71.

4.Погорілець І.О. Реалізація адміністративно-правового статусу підрозділів Національної поліції України щодо гарантування безпеки в освітньому середовищі. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2024. № 2 (62). Р. 114-120. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.2.17>.

5.Проценко І. О. Роль поліцейських підрозділів «Служба освітньої безпеки» у створенні безпечного освітнього середовища для учасників освітнього процесу. *Проблеми сучасної поліцейстики*. МВС України. Вінниця. ХНУВС. 2024. С. 161-162.

КУРІЛКІН Юрій Вікторович

аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЕВОЛЮЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ КОНСТИТУЦІЙНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Процеси конституційної модернізації, що відбуваються в Україні впродовж останніх десятиліть, суттєво впливають на адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування. В умовах трансформації суспільно-політичних відносин та прагнення України до європейської інтеграції актуалізується питання удосконалення правової природи місцевого самоврядування, визначення меж його автономії, а також механізмів взаємодії з органами державної влади. Підвищення ролі місцевого самоврядування у забезпеченні прав і свобод громадян, а також у формуванні демократичного суспільства потребує наукового осмислення еволюції його адміністративно-правового статусу крізь призму сучасних конституційних змін.

Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування формується як динамічна категорія, що безпосередньо відображає рівень демократичного розвитку держави та її здатність забезпечувати ефективне врядування на місцях. Він охоплює нормативно закріплені права, обов'язки, компетенції, а також юридичні гарантії та механізми відповідальності, які визначають місце і роль цих органів у системі публічного управління. Початковий імпульс для інституційного становлення місцевого самоврядування в Україні було надано прийняттям Конституції України 1996 року, яка заклала фундаментальні принципи функціонування цього інституту як важливого елементу демократичного ладу. У тексті Основного Закону чітко зафіксовано автономію територіальних громад, виборний характер органів місцевого самоврядування, їхню фінансову незалежність, що стало основою для подальшого розвитку законодавчої бази у цій сфері.

Попри такі прогресивні конституційні засади, на практиці реалізація адміністративно-правового статусу місцевих рад та їх виконавчих органів тривалий

час залишалася неповною та суперечливою. Однією з головних проблем було збереження надмірної залежності місцевого самоврядування від центральної влади, що виявлялося у нечіткому розподілі повноважень між різними рівнями управління, обмеженості власних ресурсів територіальних громад, відсутності ефективних механізмів фінансового забезпечення переданих їм завдань[1]. Центральний уряд через численні інструменти адміністративного контролю фактично зберігав домінуючий вплив на діяльність органів місцевого самоврядування, що стримувало розвиток місцевої демократії та знижувало ефективність прийняття управлінських рішень на місцях. Ситуація почала змінюватися з початком реалізації реформи децентралізації, яка стартувала в Україні у 2014 році. У центрі цієї реформи стояла концепція субсидіарності, яка передбачає делегування тих владних повноважень на місцевий рівень, що можуть бути найкраще реалізовані саме там[2]. Головною метою було наблизити прийняття управлінських рішень до громадян, підвищити ефективність публічного управління, забезпечити сталість розвитку територій. Ключовим законодавчим актом став Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», який створив умови для формування спроможних громад із необхідними фінансовими та адміністративними ресурсами. Важливими кроками стали також оновлення Бюджетного та Податкового кодексів, що передбачили розширення фінансових можливостей органів місцевого самоврядування.

На нашу думку, реформа децентралізації започаткувала якісно новий етап у формуванні адміністративно-правового статусу місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування отримали не лише розширені компетенції, а й новий рівень правосуб'єктності, що дало їм змогу впливати на управління місцевими справами більш ефективно та самостійно. Поступово почав формуватися підхід до розгляду місцевого самоврядування як рівноправного суб'єкта публічної влади, а не як допоміжного органу державної адміністрації. Відповідно, зросла потреба у подальшому оновленні адміністративно-правового регулювання, що має відповідати

реаліям нової моделі врядування та сприяти повноцінному розвитку місцевої демократії.

Конституційна модернізація, яка розгортається в Україні упродовж останнього десятиліття, відкриває нові можливості для трансформації адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування. Йдеться не просто про зміну окремих законодавчих норм чи оновлення підходів до розподілу повноважень це глибокий системний процес, спрямований на реальне утвердження місцевого самоврядування як дієвої і незалежної ланки публічної влади[3]. Одним із найбільш показових проявів цих змін стало формування об'єднаних територіальних громад, що фактично означало перехід від розрізнених і часто малоефективних структур до спроможних суб'єктів місцевого управління, здатних самотійно забезпечувати потреби своїх мешканців.

Такий підхід дозволив не лише оптимізувати адміністративно-територіальний устрій країни, а й створити умови для концентрації необхідних фінансових та управлінських ресурсів на місцевому рівні. Відбувається поступовий відхід від моделі формальної автономії, що існувала в минулому, коли органи місцевого самоврядування часто були змушені діяти у вузьких межах, визначених центральною владою[4]. Натомість формується модель реальної спроможності територіальних громад самотійно приймати управлінські рішення та нести за них відповідальність перед своїми виборцями. Значущим аспектом сучасної конституційної реформи є підвищення рівня гарантій правової самотійності місцевого самоврядування. Це передбачає створення дієвих механізмів громадського контролю за діяльністю органів місцевої влади, забезпечення прозорості процесів ухвалення рішень, розвиток механізмів підзвітності[5]. Одночасно з цим оновлюються підходи до державного нагляду: згідно з європейськими стандартами, він має залишатися мінімально необхідним, спрямованим виключно на захист публічних інтересів, і не повинен перетворюватися на засіб політичного чи адміністративного тиску на місцеву владу. У сучасних умовах постає потреба більш чіткого та системного закріплення у правових актах таких важливих складових адміністративно-правового статусу

місцевого самоврядування, як межі його виключної компетенції, особливості взаємодії з державними органами, участь у формуванні регіональної політики. Зростає роль партнерських підходів у цій взаємодії мова вже не йде про вертикаль підпорядкування, а про горизонтальні зв'язки, де кожен рівень влади має власну зону відповідальності.

Суттєвого значення набуває і розвиток форм прямої демократії на місцевому рівні. Інструменти, які дозволяють громадянам безпосередньо впливати на рішення органів місцевого самоврядування такі як громадські слухання, місцеві ініціативи, використання цифрових платформ для зворотного зв'язку стають невід'ємною частиною сучасного управління. Це підвищує легітимність місцевої влади та сприяє зміцненню довіри з боку населення.

Варто враховувати, що на адміністративно-правовий статус місцевого самоврядування сьогодні суттєво впливають нові виклики, зумовлені як внутрішньою політичною та економічною ситуацією, так і зовнішніми обставинами, зокрема війною та необхідністю післявоєнної відбудови країни. Місцеві громади відіграють ключову роль у забезпеченні життєздатності територій, відновленні інфраструктури, організації соціального захисту населення, сприянні економічному відродженню. Це потребує подальшого розширення їхньої компетенції, ресурсної бази та, відповідно, посилення конституційних гарантій, які б унеможливлювали будь-які спроби звужити вже здобуті права та можливості органів місцевого самоврядування. Таким чином, процес конституційної модернізації має залишатися динамічним і чутливим до потреб часу, забезпечуючи сталий розвиток демократичних інститутів на місцях.

Отже, еволюція адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування в Україні відображає загальну динаміку конституційної модернізації держави. Від початкової моделі обмеженої автономії місцеві громади поступово набувають реальної правової та фінансової самостійності, що є необхідною умовою демократичного розвитку та ефективного врядування. Сучасні трансформації засвідчують важливість забезпечення балансу між державним наглядом і правовою

автономією місцевого самоврядування, а також потребу у нормативному закріпленні нових підходів до його правового статусу. Подальший розвиток цієї сфери має ґрунтуватися на принципах демократизму, субсидіарності та верховенства права, що сприятиме сталому розвитку територіальних громад і посиленню їх ролі в публічному управлінні державою.

Список використаних джерел

1.Бойко С. Ю. Правове забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в умовах сучасної конституційної модернізації. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 2. С. 44–53. doi:10.36486/kulj.2023.2.44.

2.Ключковський Ю. Б., Венгер В. В. Правове регулювання місцевого самоврядування в Україні в умовах війни та передумови проведення місцевих виборів після припинення воєнного стану. *Монографія*. за заг. ред. Р. Stetsyuk, К. Eckhardt. Rzeszów : Bonus Liber, 2023. С. 33–69.

3.Ковальчук В. Становлення системи місцевого самоврядування в умовах конституційної реформи України. *Юридична наука і практика*. 2024. № 2 (58). С. 114–125. doi:10.36486/lawscience.2024.58.114.

4.Мартиненко П. Ю. Конституційно-правові аспекти децентралізації публічної влади в Україні. *Конституційний часопис*. 2023. № 1. С. 21–30. doi:10.36486/ccu.2023.1.21

5.Сердюк О. В. Децентралізація влади як чинник удосконалення адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування. *Держава і право*. Серія: Юридичні і політичні науки. 2024. Вип. 94. С. 133–142.

6.Тищенко Р. О. Модернізаційні процеси в правовому регулюванні місцевого самоврядування: тенденції та виклики воєнного стану. *Вісник Академії правових наук України*. 2023. № 3 (34). С. 65–78. doi:10.37635/varpna.2023.34.65

ЗІНЧЕНКО Данііл Анатолійович

*ад'юнкт відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного університету внутрішніх справ
старший лейтенант поліції*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8089-0511>

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ФОРМУВАННЯ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ТА ПРАКТИКООРІЄНТОВАНОЇ ОСВІТИ

Становлення професійної ідентичності соціального працівника є складним і багатовимірним процесом, що поєднує особистісні, соціокультурні, педагогічні й етичні складники. У сучасних умовах, коли трансформації соціального простору супроводжуються викликами цифровізації, пандемічних загроз, військових конфліктів та гуманітарних криз, зростає потреба у гнучких, критично мислячих та професійно самосвідомих фахівцях соціальної сфери. У цьому контексті особливої актуальності набуває питання впливу змішаного навчання та практикоорієнтованих освітніх підходів на формування професійної ідентичності.

Професійна ідентичність майбутніх соціальних працівників є складним і динамічним утворенням, що формується на стику особистісного самовизначення, соціальних очікувань та професійної підготовки. У сучасному науковому дискурсі вона розглядається як процес інтеріоризації професійних цінностей, норм поведінки, знань і компетентностей, що у сукупності створюють внутрішню модель фахівця, з якою індивід ототожнює себе. Особливістю професійної ідентичності у сфері соціальної роботи є її аксіологічна насиченість, що проявляється через спрямованість на підтримку людської гідності, боротьбу за соціальну справедливість, захист прав людини та залучення до активного розв'язання соціальних проблем. Формування професійної ідентичності вимагає не лише набуття знань про професійну діяльність, але й розвитку здатності інтерпретувати соціальну реальність, оцінювати себе у контексті професійних вимог, критично осмислювати власний досвід та усвідомлювати наслідки своєї роботи для інших[1]. Саме тому в основі науково

обґрунтованого підходу до вивчення цього феномена лежить соціальний конструктивізм, який наголошує на тому, що ідентичність не є заданою структурою, а конструюється у взаємодії з оточенням через мову, символи, соціальні ролі й міжособистісну комунікацію. Освітнє середовище, у якому навчається студент, виступає своєрідним простором соціального конструювання, де майбутній фахівець формує уявлення про себе як про носія певної професійної місії. Крім соціального конструктивізму, значний евристичний потенціал для дослідження проблематики професійної ідентичності мають підходи експериментальної педагогіки, яка дозволяє на емпіричному рівні відстежувати, яким чином ті чи інші освітні інтервенції впливають на особистісні орієнтації студента. Через педагогічні експерименти можливо виявити, які саме елементи освітнього процесу найбільш ефективно сприяють формуванню професійного самосприйняття та інтеріоризації фахових цінностей. Формування професійної ідентичності майбутнього соціального працівника значною мірою залежить від низки взаємопов'язаних чинників. Насамперед це якість і структура освітніх програм, які мають забезпечувати не лише академічні знання, а й створювати умови для етичного, критичного й рефлексивного осмислення майбутньої діяльності. Велике значення має також досвід реальної або змодельованої професійної практики[1]. Участь у стажуваннях, волонтерських ініціативах, соціальних проектах сприяє формуванню у студента образу себе як компетентного фахівця, який здатний діяти в складному соціальному середовищі.

Істотним чинником є наявність фахового наставництва, що передбачає взаємодію з досвідченими соціальними працівниками, які передають не лише знання і навички, а й професійні настанови, етичні дилеми та зразки поведінки в кризових ситуаціях. Через особистісне спілкування з наставником студент має змогу отримати підтвердження власного професійного потенціалу і зміцнити впевненість у вибраному шляху. Участь у професійних спільнотах також виконує соціалізаційну функцію, дозволяючи молодій людині відчувати себе частиною фахової культури, перейняти професійні традиції та долучитися до колективної рефлексії щодо сенсів і цілей

соціальної роботи. Окремо слід наголосити на значущості внутрішньої мотивації та здатності до рефлексії, які виступають індивідуальними механізмами самостійного формування ідентичності. Особистісне бажання реалізовувати себе у професії, орієнтація на допомогу іншим, прагнення до самоздійснення є тими внутрішніми імпульсами, які сприяють глибокому засвоєнню професійної ролі. Рефлексія дозволяє майбутньому фахівцю не лише оцінити себе у межах навчального процесу, але й вибудувати перспективу свого професійного розвитку.

На нашу думку, професійна ідентичність майбутніх соціальних працівників постає як результат тривалого і багатовимірного процесу, що розгортається у взаємодії між особистістю, освітнім середовищем і соціальною реальністю. Її формування неможливе без активної участі самого студента, без створення педагогічно сприятливого середовища і без занурення в автентичний досвід соціальної роботи.

У сучасному освітньому просторі змішане навчання розглядається як ефективний інструмент реалізації індивідуалізованого та гнучкого підходу до підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. Поєднання традиційних аудиторних занять із цифровими платформами, інтерактивними модулями, дистанційними лекціями та форумами для дискусій створює простір для більш глибокого, особистісно забарвленого сприйняття професії. Такий формат дозволяє студентам не лише освоювати теоретичний матеріал у зручному для них темпі, а й поєднувати навчання з іншими сферами діяльності, зокрема з практикою, волонтерством або громадською активністю. Це розширює рамки професійного досвіду ще на етапі формування ідентичності. Важливим чинником, що визначає якість професійного становлення у межах змішаного навчання, є залучення студентів до рефлексивного осмислення власного досвіду[2]. У процесі онлайн-дискусій, ведення електронних портфоліо, створення візуалізацій, блогів та аналітичних звітів з практики активізується механізм самостереження і самовизначення. Через такі освітні формати студент не просто відтворює інформацію, а осмислює себе як учасника соціальних процесів, аналізує

власні дії, співвідносить їх із професійними стандартами, оцінює моральні аспекти своєї поведінки та фіксує зони власного зростання. Практикоорієнтована модель освіти стає центральною складовою процесу ідентифікації з професією, оскільки вона наближує студента до реального контексту майбутньої діяльності. Стратегія навчання, орієнтована на дію, передбачає розв'язання конкретних соціальних ситуацій, участь у моделюванні міжособистісних взаємодій, аналіз кейсів із професійної практики, розробку мікропроектів, які відображають реальні соціальні потреби[3]. У такому середовищі знання перестають бути абстрактними і трансформуються у конкретні дії, які студент переживає емоційно, соціально й етично. Це особливо важливо для формування професійного самовідчуття і усвідомлення власної значущості у системі надання соціальної допомоги.

Значне місце в змішаному навчанні посідає наставництво, яке реалізується як через безпосередній контакт із викладачем або практиком, так і за допомогою цифрових технологій, зокрема через кураторські платформи, відеоспостереження за виконанням професійних дій, зворотний зв'язок у віртуальних кімнатах та професійне супервізування в режимі онлайн. Завдяки наставництву формується особливий тип взаємодії, що дозволяє студентові не лише отримувати знання, а й бути включеним у професійну культуру, переймати ціннісні орієнтири, вчитися співпереживати і діяти відповідально в складних соціальних ситуаціях. Інтерактивні технології, такі як соціальні тренінги, рольові ігри, симуляції кризових ситуацій, а також ведення рефлексивних щоденників, формують у студента здатність до аналізу професійних сценаріїв, прийняття рішень у ситуаціях невизначеності, усвідомлення впливу власних дій на благополуччя інших[4]. Усе це сприяє розвитку внутрішнього переконання у правильності обраного шляху, що є ключовим елементом професійної ідентичності. Власне через постійне повернення до питання про сенс і значення професійної діяльності студент поступово інтегрує образ себе як соціального працівника у структуру власної особистості.

Ми вважаємо, що змішане навчання та практикоорієнтована освіта створюють поліфункціональне середовище, в якому майбутній фахівець має змогу одночасно розвивати професійні компетентності, формувати етичну позицію та зміцнювати усвідомлення себе як суб'єкта соціальної дії. Така освітня парадигма є не лише інноваційною, а й педагогічно виправданою в умовах сучасних викликів, оскільки дозволяє формувати не формальне знання, а живу, активну ідентичність, яка є джерелом сталого професійного розвитку.

Отже, формування професійної ідентичності майбутніх соціальних працівників є процесом, який значною мірою визначає ефективність і сталість їхньої подальшої професійної діяльності. В умовах змішаного навчання, доповненого практикоорієнтованим підходом, створюється сприятливе середовище для інтеграції знань, практичного досвіду та ціннісного самовизначення. Така модель освіти дозволяє не лише передати студентам необхідний обсяг інформації, а й сформувати у них глибоке усвідомлення соціальної ролі, відповідальності та ідентичності як носіїв соціальної підтримки та змін.

Список використаних джерел

1.Александров Ю. В. Визначення понять «ідентичність» і «професійна ідентичність» *Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917– 2017 рр.). МВС України. Харків. 2017. С. 46-48.*

2.Ігнатюк О. А. Набуття "soft skills" здобувачами вищої освіти з соціальної роботи та консультування й освітніх наук як складова їх професійної спрямованості. *Актуальні проблеми соціального розвитку в суспільстві змін. Pressing problems of social development in society of changes. Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Електрон. текст. дані. Харків. 2025. С. 45-48.*

3.Макарова О. П. Професійна ідентичність: структура та особливості. *Теорія і практика сучасної психології. 2019. № 3, т. 1. С. 77-82. DOI: <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.3-1.14>.*

4.Мохорєва О. М. Волонтерство як соціальний феномен. *Особистість, суспільство, війна. МВС України. Харків. ХНУВС. 2022. С. 79-81.*

КОВАЛЬ Володимир Володимирович

аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківського національного університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ПРОГРАМ ПРОБАЦІЙНОГО НАГЛЯДУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Одним із ключових елементів сучасної системи пробації в Україні є індивідуальні програми пробаційного нагляду, які відіграють визначальну роль у процесі ресоціалізації осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. Впровадження таких програм відповідає міжнародним стандартам у сфері кримінальної юстиції та спрямоване на зниження рецидиву шляхом індивідуалізації заходів впливу. Водночас ефективність цього інструменту значною мірою залежить від якості його нормативно-правового забезпечення та практичного застосування. Адміністративно-правовий механізм формування індивідуальних програм пробаційного нагляду залишається недостатньо дослідженим у науці адміністративного права, що обумовлює актуальність цього дослідження.

Формування індивідуальної програми пробаційного нагляду є складним і водночас надзвичайно важливим етапом у діяльності органів пробації. На сьогодні правове регулювання цього процесу базується переважно на положеннях Закону України «Про пробацію», нормах Кримінального кодексу України, Кримінально-процесуального кодексу України, а також численних підзаконних актах, які видаються Міністерством юстиції України. Проте на практиці цей механізм функціонує з певними труднощами. Перш за все слід вказати на те, що в законодавстві відсутні уніфіковані методичні підходи до оцінки ризиків вчинення повторного правопорушення[1]. Працівники пробації часто змушені використовувати шаблонні формуляри, які не завжди дозволяють глибоко і всебічно проаналізувати особистість підоблікового та визначити його справжні потреби. Така формалізованість негативно впливає на якість самих програм, адже без реальної картини ризиків та ресурсів особи важко розробити дієві заходи реабілітаційного впливу.

Серйозною проблемою є і те, що участь інших суб'єктів міжвідомчої взаємодії у процесі формування індивідуальних програм пробаційного нагляду законодавчо чітко не врегульована. Немає достатньо зрозумілого алгоритму співпраці органів пробації з іншими установами органами соціального захисту населення, службами охорони здоров'я, психологічною службою та іншими структурами, які могли б допомогти в створенні повноцінної програми, орієнтованої на потреби конкретної особи. Як наслідок, працівники пробації часто діють у відриві від інших систем соціальної підтримки, що суттєво звужує можливості для створення дійсно ефективної програми, яка враховувала б комплекс життєвих обставин правопорушника стан його здоров'я, потреби у психологічній допомозі, рівень соціальної адаптації, наявність або відсутність підтримки з боку сім'ї чи громади[2]. Ще один важливий аспект, який потребує окремої уваги, стосується професійної підготовки самих працівників пробації. Сьогодні навчальні програми для персоналу органів пробації переважно фокусуються на правових аспектах їхньої діяльності. У той же час компетенції у таких важливих сферах, як соціальна робота, психологічна діагностика, формування мотивації до змін, залишаються на недостатньому рівні. Це призводить до того, що навіть за наявності нормативних приписів щодо створення індивідуальних програм, якісне їх наповнення та ефективне застосування на практиці залишаються під питанням. До того ж, у чинному законодавстві фактично відсутні чітко визначені критерії, які б дозволяли оцінити ефективність виконання індивідуальних програм і їхній вплив на поведінку правопорушників. У результаті моніторинг реалізації програм часто зводиться до формального звітування, без реального аналізу того, наскільки ці заходи сприяли зменшенню ризику рецидиву чи соціальній реабілітації особи.

У сукупності ці проблеми знижують потенціал індивідуальних програм пробаційного нагляду як дієвого інструменту у системі кримінальної юстиції. Вони свідчать про потребу у системному перегляді підходів до правового, організаційного та кадрового забезпечення цього напрямку діяльності, аби програми перестали бути

формальністю і стали реальним механізмом позитивного впливу на долю осіб, які перебувають під наглядом пробаційної служби.

Щоб адміністративно-правовий механізм формування індивідуальних програм пробаційного нагляду дійсно працював ефективно, необхідно внести чимало змін у нормативно-правову базу, яка наразі є недостатньо чіткою та цілісною. Насамперед має бути розроблена науково обґрунтована методика оцінки ризиків і потреб кожної особи, яка перебуває на пробації[3]. Зараз ця оцінка часто проводиться за застарілими або надто загальними формами, що не враховують усі особливості конкретної ситуації. Уніфіковані методики дозволили б створити більш точні й реалістичні програми, орієнтовані саме на ту поведінкову модель, яку необхідно коригувати, і на ті сфери життя людини, що потребують підтримки чи змін. Водночас ці методики мають бути офіційно закріплені в нормативних актах, щоби їх застосування стало обов'язковим і стандартизованим у всіх підрозділах пробації по країні. Важливою передумовою підвищення якості індивідуальних програм є налагодження чіткої міжвідомчої взаємодії. На практиці працівники пробації часто діють у доволі ізольованому режимі, а інші установи медичні, соціальні, освітні — хоча й можуть надати допомогу, не мають закріплених обов'язків або стандартів співпраці. Саме тому важливо розробити чіткий правовий алгоритм взаємодії всіх зацікавлених суб'єктів, де кожен матиме визначені повноваження і відповідальність. Це дозволить створити справді комплексні програми підтримки для правопорушників, у яких би враховувались не тільки юридичні аспекти, а й соціальні, психологічні, медичні й освітні потреби. Особливої уваги вимагає підготовка персоналу органів пробації. Сьогоднішній рівень підготовки часто не відповідає реальним викликам роботи. Працівникам пробації потрібні не тільки правові знання, а й уміння вести діалог із людиною, працювати з її внутрішніми мотиваціями, вміти коректно оцінити психологічний стан і життєву ситуацію підоблікового[4]. Це вимагає запровадження спеціалізованих програм підготовки і підвищення кваліфікації, які б надавали сучасні методи соціально-психологічної діагностики, інструменти мотиваційного

інтерв'ювання, навички розробки індивідуальних планів розвитку для кожного клієнта служби пробації.

Не менш перспективним є напрям впровадження цифрових технологій. Сучасна цифрова платформа могла б значно полегшити процес планування й моніторингу виконання індивідуальних програм[5]. Вона дозволила б збирати в одному місці всю інформацію про підоблікових їхні ризики, потреби, виконані заходи, зміни у поведінці. Це дало б змогу своєчасно коригувати програму залежно від прогресу особи або виявлення нових факторів ризику. Крім того, електронні інструменти сприяли б підвищенню прозорості й підзвітності всієї пробаційної діяльності, що важливо як для контролюючих органів, так і для самих працівників пробації.

Варто також відзначити значний потенціал у залученні до розробки й реалізації індивідуальних програм різних недержавних організацій. Громадські об'єднання, благодійні фонди, волонтерські ініціативи вже сьогодні мають чималий досвід у роботі з правопорушниками, організації груп підтримки, наданні послуг психологічної допомоги чи ресоціалізаційних програм. Формалізована співпраця з такими організаціями дала б змогу розширити спектр доступних послуг для підоблікових і зробити програми більш гнучкими, індивідуалізованими та наближеними до реальних потреб конкретної людини. Власне, лише поєднання зусиль державного сектору й активної громадськості може забезпечити той рівень підтримки, який допоможе знизити ризик рецидиву й сприятиме поверненню правопорушників до повноцінного життя у суспільстві.

Підсумовуючи, адміністративно-правовий механізм формування індивідуальних програм пробаційного нагляду є важливим інструментом реалізації принципів персоналізації та ефективності пробаційного впливу. Наявні проблеми в його нормативно-правовому та організаційному забезпеченні знижують потенціал цього механізму у справі запобігання рецидиву та сприяння соціальній інтеграції правопорушників. Розвиток механізму потребує системного оновлення правової бази, удосконалення міжвідомчої взаємодії, підвищення професійної підготовки персоналу

та впровадження сучасних цифрових інструментів. Зазначені заходи створять передумови для підвищення якості індивідуальних програм пробаційного нагляду та їх результативності у сфері ресоціалізації.

Список використаних джерел

1.Антонюк І. В. Правові та організаційні засади діяльності органів пробації в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 6. С. 214–218. doi:10.32782/2524-0374/2024-6-37.

2.Дороніна В. В. Роль міжвідомчої взаємодії у забезпеченні ефективності пробаційного нагляду. *Часопис Київського університету права*. 2024. № 2. С. 122–128.

3.Іванова Т. П. Організаційно-правові аспекти взаємодії органів пробації з органами державної влади та місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. № 86 (2). С. 98–106. doi:10.24144/2307-3322.2024.86.2.98.

4.Копосов С. В. Інноваційні підходи у діяльності служби пробації: виклики та можливості. *Вісник Академії правових наук України*. 2023. № 2 (31). С. 95–103.

5.Пархоменко І. О. Проблеми правового регулювання пробаційного нагляду в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 4. С. 176–183. doi:10.31733/2078-3566-2023-4-176-183.

ОГРИЗЬКО Сергій Олександрович

аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківського національного університету внутрішніх справ

РОЛЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ У ЗАПОБІГАННІ ЕКОНОМІЧНИМ ЗАГРОЗАМ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах воєнного стану питання забезпечення економічної стабільності держави набуває особливої актуальності. Військові дії, спричинені зовнішньою агресією, створюють численні економічні виклики порушення логістичних ланцюгів, зниження виробничих потужностей, тінізація окремих секторів економіки, посилення ризиків для державних фінансів та споживачів. За цих умов вагоме місце займає діяльність органів державного нагляду, які виконують функцію превентивного захисту економічного простору від деструктивних впливів. Від ефективності їх роботи залежить стійкість економічної системи та здатність держави протистояти як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам економічній безпеці.

Органи державного нагляду відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності економічного середовища, особливо в умовах воєнного стану, коли економіка країни перебуває під значним тиском як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Вони є тим інституційним механізмом, що здатен своєчасно виявляти, стримувати та запобігати розвитку економічних загроз, які можуть мати довгострокові негативні наслідки для державної безпеки. Суть діяльності цих органів полягає у здійсненні системного контролю за дотриманням законодавства в різних сферах господарської діяльності. Через постійний моніторинг ринку вони забезпечують дотримання правил добросовісної конкуренції, захист прав споживачів, підтримку фінансової дисципліни та законності у сфері торгівлі, виробництва та надання послуг[1]. Під час воєнного стану економічні ризики зростають у рази. Порушуються логістичні ланцюги, з'являються дефіцити на окремі товари, зростають спроби спекуляції та маніпулювання цінами, активізується тіньовий сектор економіки. В таких умовах ефективна робота органів державного нагляду стає особливо затребуваною. Адже саме вони здатні оперативно реагувати на порушення економічного порядку, які

можуть призводити до дестабілізації ринку та підриву довіри населення до державних інститутів. Особливий акцент в цей період робиться на діяльність таких органів, як Державна податкова служба України, яка забезпечує надходження податкових платежів та контролює дотримання податкового законодавства, що є критично важливим для підтримання фінансової спроможності держави. Державна митна служба виконує функції контролю за переміщенням товарів через кордон, недопущення незаконного експорту стратегічної продукції та контрабанди, яка може шкодити національним інтересам[2]. Антимонопольний комітет України спрямовує зусилля на запобігання зловживанням домінуючим становищем на ринку та штучному завищенню цін, що в умовах дефіциту та загального напруження може мати серйозні соціальні наслідки. Державна служба України з питань праці зосереджує увагу на дотриманні трудових прав громадян, запобіганні використанню праці у небезпечних умовах та контролює дотримання мінімальних соціальних стандартів навіть в умовах війни. Важливу роль також відіграє Держпродспоживслужба, яка відповідає за контроль якості та безпеки продукції на внутрішньому ринку, адже постачання населенню неякісних чи небезпечних товарів може призвести до масових порушень прав споживачів та загострення соціальної напруги. Національний банк України у взаємодії з іншими органами забезпечує стабільність національної валюти, проводить моніторинг фінансових потоків та впроваджує механізми протидії фінансуванню терористичної діяльності та відмиванню коштів[3]. Важливим є й інструментальний арсенал, яким володіють ці органи. Це не лише проведення планових і позапланових перевірок, застосування адміністративних санкцій, підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавчої бази, а й налагодження ефективної взаємодії з правоохоронними структурами, органами місцевого самоврядування та громадянським суспільством.

У практичному вимірі значення мають такі дії, як тимчасове посилення митного контролю, особливо на напрямках підвищеного ризику; блокування підозрілих фінансових потоків, які можуть бути використані для фінансування діяльності, що

загрожує національній безпеці; контроль за дотриманням обмежень щодо експорту та імпорту стратегічно важливих товарів. Ці кроки дозволяють мінімізувати потенційні економічні втрати та зберегти цілісність національного економічного простору. Водночас ефективність роботи органів державного нагляду значною мірою залежить від їхньої здатності до швидкого реагування, міжвідомчої координації та постійної адаптації до змін у внутрішньому й міжнародному середовищі. Лише за умов постійного вдосконалення підходів і механізмів контролю можна гарантувати дієве запобігання економічним загрозам у складних умовах воєнного стану.

Основною метою діяльності органів державного нагляду в умовах воєнного стану є збереження стабільності економіки шляхом упередження практик, які можуть призвести до її розбалансування. Зростання деструктивних економічних явищ у цей період зумовлюється низкою факторів — від порушень у ланцюгах постачання до загального психологічного напруження у суспільстві. Відтак, одним з головних напрямів роботи контролюючих органів стає боротьба зі спекулятивним ціноутворенням. Спроби штучного підвищення вартості товарів першої необхідності, медикаментів, пального та інших критично важливих ресурсів можуть мати вкрай негативні наслідки як для громадян, так і для загальної соціально-економічної ситуації. З цією метою органи нагляду здійснюють постійний моніторинг ринку, проводять вибіркові та цільові перевірки суб'єктів господарювання, оперативно реагують на скарги громадян. У випадку виявлення порушень вживаються заходи адміністративного впливу, накладаються штрафи, а у більш серйозних випадках справи передаються правоохоронним органам[4]. Не менш важливою сферою є забезпечення фінансової прозорості. В умовах війни зростає загроза використання фінансової системи для тіньових операцій, зокрема для відмивання коштів або фінансування діяльності, що загрожує національній безпеці. Для запобігання таким загрозам Національний банк України разом із іншими відповідальними структурами запроваджує механізми фінансового моніторингу. Йдеться про відстеження підозрілих транзакцій, блокування сумнівних фінансових потоків, аналіз діяльності

фінансових установ і суб'єктів, що працюють з готівковими коштами. Це дозволяє мінімізувати ризики використання економічної системи країни для протиправних цілей. Окрема увага приділяється контролю за зовнішньоекономічною діяльністю. Посилення митного контролю стає необхідним у зв'язку з тим, що саме через митні канали можуть здійснюватися спроби незаконного вивезення стратегічної сировини або продукції, яка має важливе значення для національної обороноздатності. Також є ризик нелегального імпорту товарів подвійного використання, які за певних умов можуть бути застосовані для ведення бойових дій або підривної діяльності. В цьому контексті митні органи працюють у тісній взаємодії з військовими структурами, спецслужбами та іншими державними інституціями для забезпечення надійного контролю та оперативного реагування[5]. Захист прав споживачів під час воєнного стану набуває особливої актуальності, оскільки в умовах дефіциту товарів і загального стресу населення стає вразливішим до різних шахрайських схем. На ринку з'являються фальсифіковані продукти, контрафактна побутова техніка, неякісні медикаменти. Для протидії цим явищам органи державного нагляду, зокрема Держпродспоживслужба, проводять контрольні закупівлі, перевіряють продукцію на відповідність стандартам якості та безпеки, здійснюють інформаційно-роз'яснювальну роботу серед населення щодо ризиків придбання сумнівних товарів.

На нашу думку, варто підкреслити і важливість комунікаційної діяльності органів нагляду. У період воєнного стану прозоре та своєчасне інформування громадян і бізнесу про діючі правові вимоги, актуальні обмеження, зміни в нормативному полі є критично важливим. Завдяки публічним роз'ясненням, рекомендаціям та попередженням формується більш відповідальна правова культура серед учасників економічних відносин. Це допомагає знизити кількість випадкових порушень, зменшити правову невизначеність та сприяти стабілізації економічної ситуації в цілому. Саме такий підхід, що поєднує превентивний, контрольний та роз'яснювальний компоненти, є запорукою того, що діяльність органів державного

нагляду у період воєнного стану буде максимально ефективною та орієнтованою на захист інтересів держави і громадян.

Отже, у період воєнного стану діяльність органів державного нагляду є ключовим чинником збереження економічної безпеки держави. Їхнє завдання полягає не лише у виявленні та припиненні порушень законодавства, а й у створенні запобіжного механізму, який унеможливило б розвиток економічних загроз. Від злагодженої та професійної роботи цих органів залежить функціонування внутрішнього ринку, захист прав споживачів, стійкість фінансової системи та конкурентоспроможність держави на міжнародній арені. Успішне виконання цих функцій потребує гнучкої адаптації правових інструментів до нових умов, посилення міжвідомчої взаємодії, а також тісної співпраці з громадянським суспільством та бізнес-спільнотою. Лише за таких умов можна забезпечити ефективне запобігання економічним загрозам та зміцнити економічний фронт держави у часи воєнних випробувань.

Список використаних джерел

1.Бородін В. С. Адміністративно-правові засади діяльності органів державного нагляду у сфері економіки в умовах воєнного стану. *Юридична наука*. 2024. № 3. С. 57–66. doi:10.32844/znuv2024.3.57

2.Громович Т. Ю. Правове забезпечення захисту прав споживачів у кризових економічних умовах. *Публічне право*. 2023. № 4. С. 76–85.

3.Дорошенко С. В. Роль Національного банку України у протидії економічним загрозам в умовах війни. *Вісник НБУ*. 2024. № 1. С. 12–21.

4.Кравчук О. В. Організаційно-правові аспекти діяльності податкових та митних органів під час дії правового режиму воєнного стану. *Форум права*. 2024. № 2. С. 83–92. doi:10.5281/zenodo.10458721.

5.Пахомов С.С. Механізми державного нагляду та контролю в забезпеченні економічної безпеки держави: сучасні виклики . *Право і суспільство*. 2023. № 5 (56). С. 112–120.

МЕЛЬНИК Богдан Олександрович

аспірант відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ІНФОРМАЦІЙНОЮ СФЕРОЮ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України інформаційна сфера набуває виняткового значення для забезпечення національної безпеки, підтримання громадського порядку та мобілізації суспільства на захист держави. Інформація стає не лише засобом комунікації, а й потужним інструментом впливу на громадську думку, моральний дух населення та функціонування інституцій державної влади. Відтак, питання ефективного державного контролю за інформаційним простором під час дії правового режиму воєнного стану стає одним із пріоритетних напрямів діяльності органів публічної влади.

Правовий режим воєнного стану в Україні є особливим інструментом забезпечення державної безпеки, що активізується у відповідь на загрози територіальній цілісності, суверенітету та незалежності країни. В умовах війни інформаційна сфера стає не просто простором для комунікації, а ареною, де ведуться активні бойові дії на рівні свідомості, морального духу суспільства та спроможності держави зберігати внутрішню стійкість. Саме тому державний контроль за цією сферою набуває нових рис, значно виходячи за межі звичайного регулювання медіа-діяльності. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» надає військовому командуванню, військовим адміністраціям і органам виконавчої влади розширені повноваження щодо управління інформаційною політикою. Це дозволяє не тільки впливати на зміст інформації, що поширюється в суспільстві, а й оперативно блокувати ті її джерела, які несуть потенційну загрозу для обороноздатності чи громадського порядку[1]. Одним із ключових інструментів у цьому контексті є можливість встановлення тимчасових обмежень на діяльність окремих ЗМІ, що порушують вимоги безпеки або поширюють інформацію, яка підриває моральний дух населення чи створює панічні настрої. Сучасні електронні комунікаційні мережі,

соціальні платформи, месенджери усе це вимагає особливої уваги з боку держави, оскільки вони стають каналами для інформаційних операцій, що ведуться противником. Відповідно, контроль за цими ресурсами включає в себе моніторинг інформаційних потоків, ідентифікацію шкідливого контенту, запровадження фільтраційних механізмів та співпрацю з адміністраторами платформ для обмеження доступу до деструктивної інформації. Водночас усі ці заходи повинні здійснюватися у чітко визначених межах, встановлених Конституцією України та міжнародними правовими нормами. Заборона чи обмеження свободи слова допустимі лише за умов їх чіткої відповідності принципам пропорційності та необхідності, а також під контролем судової гілки влади[2]. Важливо, щоб держава у своїй діяльності не переходила межі, за якими починається свавільне втручання у свободу вираження поглядів. У реальній практиці вагому роль у формуванні та здійсненні інформаційної політики під час війни відіграють такі органи як Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Служба безпеки України, Міністерство оборони, підрозділи кібербезпеки Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, а також підрозділи Національної поліції. Саме їхня злагоджена взаємодія дозволяє оперативно реагувати на інформаційні виклики, нейтралізувати загрози та забезпечувати належний рівень державного контролю у цій чутливій сфері. Варто зазначити, що розвиток новітніх інформаційних технологій та поява нових цифрових платформ часто випереджає оновлення національного законодавства. Унаслідок цього виникають певні правові прогалини, які ускладнюють ефективний державний контроль над усією сукупністю інформаційних потоків. Цей виклик вимагає від законодавця гнучкості, готовності до швидкого реагування і перегляду правових актів з урахуванням динаміки сучасного інформаційного простору. Таким чином, правові засади державного контролю за інформаційною сферою під час дії правового режиму воєнного стану формують складний і багатовимірний механізм, що поєднує розширені повноваження органів влади з обов'язком дотримуватися конституційних гарантій і міжнародних зобов'язань України.

В умовах сучасної війни інформаційний простір стає не менш важливим театром бойових дій, ніж поле битви чи лінія фронту. Основний виклик полягає в тому, що цифрове середовище, на відміну від традиційних медіа, є значно більш динамічним, розгалуженим і важко контрольованим. Соціальні мережі, месенджери, онлайн-платформи усе це дає змогу миттєво поширювати інформацію на широкий загал, з мінімальними витратами ресурсів[3]. На жаль, ці самі інструменти активно використовуються ворогом для дезінформаційних кампаній, психологічного тиску на суспільство, розпалювання внутрішніх конфліктів, створення панічних настроїв та підризу довіри до державної влади і Збройних Сил України.

У відповідь на ці загрози державні органи змушені розробляти і впроваджувати багаторівневі практичні механізми контролю за інформаційною сферою. Одним із перших кроків є систематичний моніторинг цифрового простору. Створено відповідні підрозділи в структурах Служби безпеки України, кіберполіції, Центру стратегічних комунікацій, які відстежують джерела дезінформації, виявляють інформаційно-психологічні операції та працюють над блокуванням ворожих інтернет-ресурсів. Водночас важливо не лише механічно обмежувати доступ до певного контенту, а й активно працювати з населенням, підвищуючи рівень інформаційної грамотності, навчаючи громадян критично сприймати інформацію, аналізувати джерела і відрізняти правдиві повідомлення від фейкових. Саме на цьому напрямі активно працюють фахівці Центру протидії дезінформації при РНБО України[4]. Втім, реалізація такого контролю стикається з низкою суттєвих викликів. По-перше, цифрове середовище є глобальним і позанаціональним за своєю природою. Велика кількість серверів і платформ, що функціонують за межами юрисдикції України, створює труднощі для правового врегулювання і контролю[5]. Навіть якщо певний контент заборонено в Україні, він може бути легко доступним через VPN-сервіси або альтернативні джерела, що ускладнює повноцінне блокування ворожої інформації. По-друге, технічна складність обробки величезних потоків інформації в реальному часі потребує сучасного програмного забезпечення, кваліфікованих кадрів і

постійного оновлення інструментів моніторингу[1]. Ураховуючи ресурсні обмеження, держава стикається з проблемою ефективного використання наявних можливостей. Ще одним суттєвим викликом є питання збереження демократичних стандартів. Надмірний чи неконтрольований тиск на інформаційне середовище може викликати негативні наслідки у вигляді втрати довіри суспільства до державних інституцій. Історія знає чимало прикладів, коли жорстка цензура створювала підґрунтя для виникнення "підпільного" інформаційного поля, яке держава вже не контролювала. Водночас слабкий контроль або його відсутність загрожує масовим поширенням ворожої пропаганди, що може деморалізувати суспільство і знизити рівень підтримки оборонної політики[6]. У цьому контексті держава має постійно шукати баланс між необхідністю забезпечення національної безпеки і збереженням демократичної природи суспільства. Це передбачає розробку сучасного правового механізму, який дозволяє оперативно реагувати на інформаційні загрози і водночас не переходити межі законності. Не менш важливою є відкритість і підзвітність державних органів у своїх діях щодо контролю за інформаційною сферою, щоб громадяни розуміли мотиви й цілі таких заходів і не сприймали їх як свавільне обмеження своїх прав.

Ми вважаємо, що слід зазначити, що контроль за інформаційним простором під час війни це завдання, яке вимагає не лише технічних чи правових рішень, а й глибокого розуміння соціально-психологічної динаміки суспільства. Ефективна боротьба з інформаційними загрозами можлива тільки тоді, коли вона поєднується з довірою громадян до держави, високим рівнем суспільної згуртованості та спільною відповідальністю за національну безпеку.

Отже, державний контроль за інформаційною сферою під час дії правового режиму воєнного стану є складною та багатогранною діяльністю, що потребує постійного вдосконалення правових і організаційних механізмів. Ефективність такого контролю залежить від узгоджених дій органів державної влади, наявності фахових кадрів, використання сучасних технологій моніторингу й аналізу інформаційного простору. Водночас критично важливим є дотримання принципів пропорційності,

законності та поваги до прав людини, аби забезпечити баланс між захистом національної безпеки та збереженням демократичного інформаційного порядку. Подальший розвиток правового регулювання у цій сфері має базуватися на найкращих міжнародних практиках та враховувати специфіку сучасної гібридної війни, де інформаційна складова відіграє роль одного з ключових фронтів протистояння.

Список використаних джерел

1.OSCE Report on Freedom of Expression and Access to Information during States of Emergency. *OSCE*, 2023. URL: <https://www.osce.org>

2.Гришук В. Кібербезпека та інформаційна безпека держави у воєнний період: правові та організаційні аспекти. *Право України*. 2023. № 6. С. 32–48. doi:10.37772/PU.2023.6.4

3.Громико Ю. Публічна інформаційна політика в умовах гібридної війни: виклики для України. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Право*. 2023. № 4 (140). С. 110–120. doi:10.17721/1728-2195/2023/4.25

4.Закон України «Про правовий режим воєнного стану» : редакція станом на 01.05.2025. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-14>

5.Зозуля І. В. Державний контроль за інформаційною сферою під час дії особливих правових режимів. *Вісник Академії правових наук України*. 2024. № 1 (58). С. 75–83. doi:10.37772/VAPNU.2024.1.9

6.Ярошевич Н.А. Інформаційна безпека України у правовому вимірі: сучасні підходи та проблеми реалізації. *Конституційний часопис*. 2024. № 2. С. 41–55.

ШЕВЧЕНКО Ігор Юрійович

*Т.в.о. декана факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування Національної поліції України
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
підполковник поліції*

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-6289-4077>

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

У контексті трансформаційних змін у правоохоронній системі України особливої актуальності набуває проблема ефективності досудового розслідування. Саме ця стадія кримінального провадження відіграє вирішальну роль у забезпеченні принципу невідворотності покарання, реалізації процесуальних гарантій прав учасників провадження та формуванні доказової бази, на якій ґрунтується подальший судовий розгляд. Ефективність розслідування кримінальних правопорушень, своєю чергою, безпосередньо залежить від рівня підготовки фахівців, які реалізують слідчі функції в межах досудового провадження.

Правове регулювання досудового розслідування в Україні ґрунтується на положеннях Кримінального процесуального кодексу України, що визначає загальні засади кримінального провадження, процедуру здійснення слідчих дій, процесуальні ролі учасників та гарантії реалізації прав і свобод особи. Однак, незважаючи на законодавче унормування, на практиці процес досудового розслідування виявляється вразливим до низки дисфункцій, що істотно впливають на ефективність виявлення, фіксації, розкриття і розслідування кримінальних правопорушень. Однією з ключових проблем є значне навантаження на слідчих, що зумовлює порушення розумних строків провадження, поверхнєве проведення слідчих дій, недостатню аргументованість клопотань та обґрунтування процесуальних рішень. У таких умовах рівень якості розслідувань втрачає стабільність, а ризик процесуальних порушень істотно зростає. Крім об'єктивних чинників організаційного характеру, суттєве значення має правова невизначеність окремих інструментів досудового розслідування. Наприклад, застосування негласних слідчих (розшукових) дій,

тимчасового доступу до речей і документів, заходів забезпечення кримінального провадження нерідко викликає труднощі з точки зору дотримання пропорційності, обґрунтованості та правомірності[1, с. 243]. Це, у свою чергу, породжує підстави для скасування доказів як недопустимих, що знижує загальну результативність процесу. До того ж, неоднозначна судова практика щодо окремих норм КПК зумовлює різночитання серед практиків, що унеможливлює уніфікацію слідчих підходів.

З метою подолання зазначених труднощів необхідним є удосконалення законодавчого забезпечення досудового розслідування, передусім шляхом конкретизації повноважень сторін, деталізації процесуального порядку проведення окремих дій, уніфікації стандартів доказування та встановлення чітких критеріїв допустимості доказів. Окрему увагу слід приділити питанням забезпечення професійної автономії слідчого як гарантії здійснення досудового розслідування незалежно від зовнішнього адміністративного чи неформального впливу. Забезпечення процесуальної самостійності у межах компетенції, визначеної законом, дозволяє підвищити якість прийняття рішень та зменшити ризик упередженості або корупційного впливу. Важливим напрямом удосконалення є інституційне запровадження моделі функціональної спеціалізації слідчих за видами кримінальних правопорушень[2, с. 223]. Такий підхід дозволяє не лише підвищити якість та ефективність розслідування злочинів складної категорії, а й забезпечити сталість професійних компетенцій, що формуються через системне опрацювання специфічних типів справ. Зокрема, йдеться про необхідність окремої підготовки фахівців для розслідування кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, у сфері економіки, проти статеві свободи та недоторканості особи, у сфері інформаційної безпеки тощо. Спеціалізація слідчих не лише сприяє глибшому розумінню відповідної предметної галузі, а й оптимізує розподіл функціонального навантаження, забезпечуючи належний рівень процесуальної експертизи.

Ураховуючи зазначене, правове вдосконалення досудового розслідування має здійснюватися системно – із одночасним переглядом нормативної бази, посиленням

процесуальних гарантій, запровадженням функціональної спеціалізації та забезпеченням реальної автономії слідчого. Лише комплексний підхід здатен забезпечити належну якість кримінального провадження на досудовій стадії та підвищити довіру до інститутів правосуддя.

Організаційно-освітнє забезпечення підготовки фахівців для досудового розслідування становить важливу складову в структурі професіоналізації діяльності слідчих підрозділів. З огляду на зростання складності кримінальних правопорушень, розвиток нових форм кримінальної поведінки та трансформацію законодавства, підготовка майбутніх слідчих має базуватись на принципах міждисциплінарності, адаптивності та інтеграції практичного компоненту в навчальний процес. Традиційна модель юридичної освіти, зорієнтована переважно на теоретичне опанування норм матеріального і процесуального права, не в повній мірі відповідає сучасним вимогам до якості підготовки осіб, уповноважених здійснювати досудове розслідування. Зокрема, недостатній акцент на практичні навички, алгоритми прийняття рішень у кримінальному провадженні, методику оцінки доказів та процесуальну тактику знижує ефективність професійної підготовки[3, с. 128]. Підвищення якості освітньої підготовки має реалізовуватись шляхом формування інституційних механізмів інтеграції теорії і практики. У цьому контексті важливого значення набуває впровадження навчальних модулів, що ґрунтуються на аналізі конкретних ситуацій з практики досудового розслідування, розв'язанні процесуальних задач, обґрунтуванні слідчих рішень на основі нормативної бази та судової практики. Створення умов для симуляційного навчання, участі курсантів у процесуальних імітаціях, командних сценаріях і спільних навчаннях із представниками прокуратури та експертних установ сприяє формуванню аналітичного мислення, навичок комунікації та взаємодії в межах кримінального провадження. Акцент на розробку комплексних кейсів, які потребують від курсантів застосування знань із суміжних галузей права, криміналістики, психології, інформаційних технологій, відповідає сучасним стандартам професійної підготовки.

Значущим чинником модернізації підходів до професійного навчання є трансформація системи оцінювання знань. Відмова від переважно репродуктивної моделі контролю знань на користь компетентісно орієнтованого підходу, що передбачає оцінку здатності формулювати правову позицію, обґрунтовувати прийняті процесуальні рішення, застосовувати правові норми у конкретних обставинах, сприяє підвищенню практичної орієнтованості освітнього процесу. Ефективність такої моделі можлива за умови наявності чітких критеріїв оцінки та кваліфікованого педагогічного супроводу[4, с. 133]. Окрему увагу слід приділити формуванню системи післядипломної освіти для осіб, які вже здійснюють досудове розслідування. Професійна діяльність у цій сфері потребує постійного оновлення знань, ознайомлення з актуальними змінами законодавства, аналізу типових помилок, вивчення позицій Верховного Суду, а також здобуття навичок користування сучасними цифровими інструментами. З огляду на зазначене, доцільним є створення єдиної національної платформи безперервного професійного розвитку слідчих, що поєднувала б функції освітнього, аналітичного та практичного характеру. Така платформа має базуватись на партнерстві з освітніми установами, правоохоронними органами, міжнародними структурами, а також мати достатню ресурсну та організаційну підтримку з боку держави.

Таким чином, організаційно-освітні передумови підготовки фахівців досудового розслідування повинні бути переосмислені з урахуванням сучасних вимог до професійної компетентності, потреби в практикоорієнтованості навчання та необхідності безперервного розвитку. Реформування освітніх програм, оновлення змісту навчання та впровадження ефективних механізмів професійної підготовки є ключовими умовами підвищення якості досудового розслідування в Україні.

Отже, оптимізація процесу досудового розслідування є багатовимірним завданням, яке потребує поєднання нормативного вдосконалення, інституційної модернізації та якісної професійної підготовки кадрів. У сучасних умовах лише компетентний, адаптований до реалій правоохоронної діяльності слідчий здатен

забезпечити ефективність кримінального провадження, дотримання прав людини та верховенство права. У цьому контексті вища юридична освіта повинна орієнтуватися на гнучкість навчальних програм, практикоорієнтованість, інтердисциплінарність та партнерство з іншими суб'єктами кримінального процесу. Підвищення стандартів підготовки фахівців для органів досудового розслідування має стати не лише освітнім завданням, а й елементом державної політики у сфері безпеки та правосуддя.

Список використаних джерел

1.Зінченко Д. А. Психологічна підготовка фахівців правоохоронних органів України в умовах воєнного стану. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану. МВС України. Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця. ХНУВС. 2023. С. 242-244.*

2.Кікінчук В. В. Сучасний стан підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України. *Шлях успіху і перспективи розвитку (до 26 річниці заснування Харківського національного університету внутрішніх справ). МВС України. Харків. ХНУВС. 2020. С. 223-225.*

3.Ротань К. О. Сучасні питання вдосконалення тактико-спеціальної, вогневої, фізичної та психологічної підготовки фахівців сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану. МВС України. Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця. ХНУВС. 2023. С. 127-129.*

4.Фіалка М.І. Кримінологічна підготовка як самостійний напрямок підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України *Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування. Дніпро. Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2018. С. 133-134.*

КАЗАНЧУК Ірина Дмитрівна

доцент кафедри адміністративного права та процесу,

кандидат юридичних наук, професор

Харківського національного університету внутрішніх справ

полковник поліції

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4269-2749>

ФУНКЦІОНАЛЬНА АДАПТАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДО УМОВ ОСОБЛИВОГО ПРАВОВОГО РЕЖИМУ

У ситуаціях, коли держава змушена функціонувати в умовах особливих правових режимів воєнного, надзвичайного, правового режиму воєнного стану, трансформуються не лише форми і методи публічного управління, а й характер реалізації механізмів юридичної відповідальності. Однією з таких ключових ланок є адміністративна відповідальність, яка в кризових обставинах набуває особливої ролі як гнучкий інструмент оперативного реагування держави на суспільно небезпечні діяння. У науковому дискурсі залишається недостатньо розкритим питання саме функціональної адаптації механізмів адміністративної відповідальності до умов особливого правового режиму. Йдеться не лише про зміну процедур або збільшення санкцій, а про глибше питання: наскільки механізми притягнення до відповідальності залишаються ефективними, правомірними та легітимними в умовах значних обмежень прав людини і свобод. У цьому контексті важливо аналізувати змістовні трансформації, межі допустимого втручання держави, а також шукати баланс між правовою доцільністю і принципом верховенства права.

Особливий правовий режим є складним правовим явищем, що вимагає спеціального правового аналізу як з позицій юридичної природи, так і з урахуванням його функціонального впливу на механізми державної влади, зокрема механізм адміністративної відповідальності[1]. Його зміст визначається сукупністю нормативно встановлених правил, які діють у періоди підвищеної загрози національній безпеці або публічному порядку та передбачають тимчасове відхилення від звичайного порядку правового регулювання. Це відхилення, однак, не є

свавільним воно базується на принципах необхідності, законності та пропорційності, які унеможлиблюють зловживання владою навіть у надзвичайних обставинах.

У межах особливого правового режиму спостерігається трансформація ієрархії правових цінностей. Якщо в умовах звичайного правопорядку домінуюче значення мають особисті права і свободи людини, то в період дії такого режиму акценти зміщуються на охорону публічних інтересів зокрема, державного суверенітету, територіальної цілісності, обороноздатності, сталого функціонування органів влади. Відповідно, правове регулювання в таких умовах набуває особливої гнучкості, що виявляється у розширенні меж втручання органів публічної адміністрації в сферу приватного життя осіб, але з обов'язковим збереженням меж, встановлених Конституцією та міжнародно-правовими актами у сфері прав людини. Цей особливий режим зумовлює необхідність адаптації адміністративно-деліктного законодавства до специфіки надзвичайних обставин. Зокрема, зміст адміністративної відповідальності в умовах воєнного чи надзвичайного стану набуває зміненого функціонального навантаження[2]. Якщо в мирний час адміністративне стягнення, як правило, має відновлювальний або виховний характер, то в умовах особливого правового режиму його першочерговим завданням стає швидка нейтралізація загрози та забезпечення безпеки. Відповідальність перестає бути лише реакцією на порушення вона починає виконувати превентивну, стримувальну та навіть сигнальну функцію. Зміна акцентів у змісті адміністративної відповідальності обумовлює й перегляд підходів до формування складів адміністративних правопорушень, суб'єктного складу уповноважених органів та процедур притягнення до відповідальності. Вводяться нові правові конструкції, які передбачають санкціонування дій, що в умовах звичайного правового режиму не становили б суспільної небезпеки, але набувають такої в період надзвичайної ситуації. Прикметною є поява норм, що встановлюють відповідальність за порушення приписів військових адміністрацій, мобілізаційних обов'язків, правил поведінки в умовах повітряної тривоги тощо. Однією з ключових рис особливого правового режиму є концентрація владних повноважень у суб'єктів публічного

адміністрування, які набувають розширених інструментів впливу. Це вимагає удосконалення механізмів правового контролю, перегляду внутрішніх процедур ухвалення адміністративних рішень та забезпечення їх відповідності базовим принципам права. Надання органам виконавчої влади та органам правопорядку розширених повноважень повинне супроводжуватись додатковими гарантіями недопущення свавілля, включаючи чітко визначені межі дискреції, судовий контроль, оперативний перегляд санкцій і доступ до засобів правового захисту.

Таким чином, особливий правовий режим створює правову рамку, в межах якої трансформуються не лише техніко-юридичні аспекти адміністративної відповідальності, а й сам її зміст, функціональне призначення та інституційна структура. Ці зміни повинні здійснюватись із дотриманням засад правової визначеності, передбачуваності правозастосування та недопущення розмивання меж між адміністративною та кримінальною юрисдикціями.

Функціональна адаптація механізмів адміністративної відповідальності в умовах дії особливого правового режиму становить складну правову динаміку, яка охоплює не лише зміну змісту нормативних положень, а й трансформацію самої концепції адміністративного реагування[3]. Йдеться про формування такої моделі адміністративного впливу, яка відповідає потребам швидкого реагування держави на виклики публічній безпеці, водночас зберігаючи фундаментальні засади права. Така адаптація не може зводитися до суто технічного оновлення складів правопорушень чи перерозподілу повноважень вона передбачає глибоку ревізію цільового навантаження інституту адміністративної відповідальності, його процесуальних механізмів і взаємозв'язку з іншими правовими інструментами захисту правопорядку.

Серед провідних напрямів адаптації необхідно виокремити нормативну мобільність, що реалізується через впровадження нових адміністративно-деліктних складів відповідно до викликів безпекового характеру. До таких належать, зокрема, порушення встановлених правил поведінки в умовах воєнного або надзвичайного стану, ухилення від мобілізаційних обов'язків, перешкоджання виконанню

розпоряджень органів військових адміністрацій. Ці новели мають превентивно-обмежувальний характер і спрямовані на підтримання режимної стабільності. Водночас їх правова ефективність значною мірою залежить від чіткості формулювання об'єктивної сторони правопорушення, юридичної конструкції санкцій і обґрунтованості втручання у сферу прав особи. Іншим важливим аспектом є розширення кола суб'єктів, уповноважених на фіксацію адміністративних правопорушень та застосування заходів примусу. У сучасних умовах до таких суб'єктів долучаються органи територіальної оборони, військові адміністрації, підрозділи Національної гвардії, що забезпечує більшу територіальну охопленість адміністративного контролю. Це рішення може бути виправданим з позицій оперативності та ефективності, проте воно потребує додаткових інституційних гарантій таких як фахова підготовка уповноважених осіб, чітке регламентування повноважень, контроль за недопущенням перевищення меж адміністративного впливу. Суттєвої трансформації зазнають й процесуальні аспекти розгляду справ про адміністративні правопорушення. Встановлюються спрощені процедури, які дозволяють ухвалювати рішення безпосередньо на місці вчинення правопорушення або без розгляду справи в суді, якщо закон прямо передбачає таку можливість. Такий підхід є прагматичним, однак створює ризики для реалізації права особи на захист, зокрема права на справедливий розгляд справи та право на оскарження адміністративного стягнення. Правовий механізм повинен містити вмонтовані процесуальні фільтри, які забезпечують мінімальні стандарти справедливості адміністративного провадження навіть у кризових обставинах. Посилення превентивного потенціалу адміністративної відповідальності є також ознакою адаптації функціонального навантаження цього інституту[4]. Мета адміністративного реагування зміщується від покарання до запобігання порушенням у масштабах, що можуть дестабілізувати публічну безпеку. Така переорієнтація обґрунтована з огляду на необхідність нейтралізації первинних загроз, проте вона вимагає концептуального

переосмислення стандартів доказування, обґрунтованості втручання, а також меж допустимого правового ризику.

Разом із тим адаптаційні заходи у сфері адміністративної відповідальності не позбавлені значних правових ризиків. Одним із найбільш загрозливих є ризик порушення принципу правової визначеності, який вимагає, щоб норми адміністративного права були чіткими, доступними та передбачуваними для адресатів. У разі стрімкого накопичення нормативних змін, які не проходять належної юридико-технічної експертизи, зростає небезпека правової ентропії зниження здатності громадян усвідомлено дотримуватись встановлених приписів, що, своєю чергою, підриває легітимність правозастосування. Іншим викликом є тенденція до розширення адміністративної дискреції. В умовах особливого правового режиму органи публічної влади отримують широкі повноваження, які часто реалізуються без достатніх правових обмежень. Без належних стримувальних механізмів така дискреція може трансформуватися у свавілля, підриваючи довіру до органів державної влади та адміністративного судочинства. Особливого значення в цьому контексті набуває інститут судового контролю, який повинен залишатися доступним і ефективним навіть в умовах обмеженого правового режиму. Не менш важливою проблемою є ризик нормативного перенавантаження, що полягає у надмірному ускладненні системи адміністративно-деліктного регулювання через множинність складів правопорушень, дублювання норм, нечіткість термінології. Така ситуація не лише ускладнює правозастосування, але й може мати негативні наслідки для дотримання принципу рівності перед законом, оскільки створює умови для вибіркості адміністративного реагування.

У контексті вказаних загроз функціональна адаптація адміністративної відповідальності повинна ґрунтуватися на системному, ризик-орієнтованому підході, який передбачає прогнозування соціально-правових наслідків нововведень, залучення фахової експертизи на етапі нормопроєктування, а також застосування моделей інституційної відповідальності. Такий підхід дозволяє зберігати баланс між

оперативністю державного реагування та гарантіями прав людини, що є основоположним орієнтиром у правовій державі навіть за умов дії особливого правового режиму.

Отже, аналіз функціональної адаптації адміністративної відповідальності до умов особливого правового режиму демонструє: ідеться не лише про правову трансформацію, а про зміну парадигми взаємодії держави та особи. Адміністративна відповідальність за цих умов стає гнучким, іноді жорстким, але водночас необхідним інструментом забезпечення національної безпеки. Однак ефективність такої відповідальності не може вимірюватися лише кількісними показниками. Вона має оцінюватись через призму верховенства права, гарантій справедливого процесу та недопущення надмірного втручання в приватне життя. Ключовим залишається забезпечення пропорційності, обґрунтованості і передбачуваності застосування адміністративних санкцій.

Список використаних джерел

1.Будь О. А. Адміністративна відповідальність як засіб забезпечення поліцією публічної безпеки та порядку. *Сучасні проблеми адміністративного права та процесу. МВС України. Харків. 2017. С. 187-190.*

2.Васильєв В. М. До питання про юридичну відповідальність державного підприємства. *Форум права. 2012. № 2. С. 87-93. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12vvmvdp.pdf>.*

3.Джафарова М. В. Адміністративна відповідальність: теоретико-правові аспекти. *Актуальні проблеми адміністративно-деліктного права України. МВС України ; НАПН України. Вінниця. ХНУВС. 2024. С. 21-22.*

4.Каленіченко Л. І. Забезпечення реалізації юридичної відповідальності заходами Національної поліції. *Юридичний науковий електронний журнал. 2018. № 2. С. 12-15. Режим доступу: http://lsej.org.ua/2_2018/3.pdf.*

5.Панасюк О. В. Проблематика нормативно-правового регулювання поняття «адміністративна відповідальність». *Правова наука і державотворення в Україні в контексті інтеграційних процесів. МВС України. Суми. СФ ХНУВС. 2024. С. 160-162.*

МАКАРОВА Олена Павлівна

доцент кафедри криміналістики та судової експертології

кандидат психологічних наук, доцент

Харківського національного університету внутрішніх справ

майор поліції

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5480-5942>

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Цифровізація стала визначальною рисою сучасного етапу розвитку суспільства, що суттєво трансформує всі сфери людської діяльності, зокрема судово-експертну. Впровадження цифрових технологій змінює не лише інструментарій експерта, але й саму суть професійного самосприйняття фахівця. У зв'язку з цим питання професійної ідентичності судового експерта в умовах цифрової трансформації набуває особливої актуальності. У вітчизняній та зарубіжній науці питання професійної ідентичності традиційно розглядається як складний феномен, що включає в себе ціннісні орієнтири, професійні установки, знання, досвід та інституційне визнання. Однак у сфері судово-експертної діяльності, яка поєднує правові, наукові та етичні виміри, ідентичність спеціаліста є ще й носієм державної довіри. У цьому контексті постає потреба переосмислення професійної ідентичності експерта через призму цифрових змін, які, з одного боку, розширюють можливості, а з іншого створюють нові ризики, як технічні, так і етичні.

Професійна ідентичність судового експерта визначається як стійка внутрішня позиція фахівця щодо власного професійного статусу, ролі та відповідальності у сфері правосуддя. Її формування відбувається на стику трьох ключових вимірів юридичного, наукового та етичного. З юридичного боку експерт усвідомлює себе як суб'єкта, що здійснює процесуально значущу діяльність, від якої залежить обґрунтованість і законність судових рішень. З наукового він спирається на об'єктивні знання, методики та технічні стандарти, що вимагає постійного професійного розвитку. З етичного визнає свою відповідальність за недопущення упередженості, конфлікту інтересів і порушення принципу доброчесності. У центрі професійної

ідентичності судового експерта перебуває чітке розуміння своєї функції в механізмі правосуддя. Це не лише технічне виконання експертизи, а й участь у встановленні істини у справі[1]. Відповідно, внутрішня орієнтація на об'єктивність, точність і неупередженість стає невід'ємною частиною професійної самосвідомості. Ця установка не формується одномоментно, а вибудовується через досвід, правову практику, професійну соціалізацію та етичну рефлексію.

Ключову роль у формуванні фахової ідентичності відіграє і зовнішній фактор визнання з боку професійного та правового середовища. Наявність атестації, спеціального статусу, підвищення кваліфікації, участь у професійних асоціаціях усе це створює умови для зміцнення ідентичності, посилює її легітимність і авторитетність. Ідентичність судового експерта, на відміну від багатьох інших фахівців, має інституційну опору вона підтверджується державними актами, регламентується спеціальним законодавством і включає вимоги до кваліфікації, доброчесності та незалежності. На відміну від професій, де ідентичність формується переважно в комунікативному або ринковому середовищі, для судового експерта ключовим є процесуальний вимір[2]. Його ідентичність має забезпечувати довіру з боку суду, сторін процесу, суспільства в цілому. Тобто мова йде не лише про самовизначення, а про нормативно й функціонально зумовлену роль, яка передбачає підзвітність, формалізованість та стабільність професійної позиції.

Таким чином, професійна ідентичність судового експерта є не лише особистісною характеристикою, а й важливою гарантією об'єктивності, законності та науковості судово-експертної діяльності. Її становлення відбувається в контексті взаємодії нормативних вимог, професійних стандартів та внутрішньої готовності фахівця діяти добросовісно в межах делегованих повноважень.

Цифровізація судово-експертної діяльності впливає не лише на організацію роботи фахівців, а й на глибинні основи їх професійної ідентичності. Сутність експертної діяльності трансформується під впливом нових технологій, що змінює уявлення про межі компетентності, професійну автономію та критерії фахової

легітимності. В умовах цифрових змін експерт уже не може діяти виключно в межах традиційних методик і підходів виникає потреба в переосмисленні ролі, яку він виконує в судовому процесі.

Цифрові інструменти, включно з автоматизованими системами, аналітичними платформами, електронним документообігом та технологіями штучного інтелекту, істотно спрощують і пришвидшують обробку інформації. Водночас вони частково переносять функцію аналізу з людини на систему. Це призводить до поступової втрати унікальності ручної експертної роботи та зменшує суб'єктивний вимір професійної діяльності, який раніше визначав ідентичність фахівця як «незамінного» носія спеціальних знань[3]. У нових умовах професійна компетентність більше не зводиться лише до знання методик чи досвіду експертування. Вона дедалі більше пов'язана із здатністю користуватися цифровими платформами, працювати з електронними доказами, розуміти принципи обробки великих масивів даних, оцінювати алгоритмічні результати з точки зору юридичної допустимості та обґрунтованості[4]. Така зміна парадигми вимагає нової освітньої підготовки, переформатування програм підвищення кваліфікації та формування цифрових компетенцій, які раніше не були властивими для професії судового експерта. Окремого значення набуває питання етичної відповідальності в умовах цифрового середовища. Ризики неправомірного доступу до конфіденційної інформації, втрати даних, маніпуляцій результатами або автоматизованого формування хибних висновків потребують від експерта не лише технічної обізнаності, а й критичного мислення та моральної стійкості. Він повинен усвідомлювати межі відповідальності при застосуванні цифрових рішень, чітко розуміти, де закінчується його особиста експертна оцінка і починається машинна інтерпретація даних.

На нашу думку, професійна ідентичність сучасного судового експерта дедалі більше базується на здатності поєднувати класичні наукові засади з новітніми цифровими викликами. Це не просто технічна адаптація до змін, а глибоке переосмислення власного місця в системі доказування, з урахуванням нових

інструментів, ризиків і стандартів. Експерт має не тільки опанувати цифрове середовище, а й залишатися гарантом законності, обґрунтованості та незалежності, якими визначається авторитет його професії.

Можемо зробити висновок, що професійна ідентичність судового експерта в умовах цифрової трансформації зазнає суттєвих змін. Традиційні уявлення про експертну автономію, унікальність і практичну неповторність знань поступово змінюються під тиском нових цифрових реалій. З іншого боку, це відкриває нові горизонти для професійного зростання, сприяє підвищенню ефективності діяльності та дозволяє експерту впливати на формування нових стандартів якості судово-експертної практики. Формування і підтримка актуальної професійної ідентичності вимагає цілеспрямованої освітньої політики, розвитку цифрових компетентностей, а також етичної та психологічної підтримки фахівців. Успішна адаптація експертного корпусу до цифрової епохи залежить не лише від технічних ресурсів, а й від готовності до саморефлексії та збереження ціннісної основи професії.

Список використаних джерел

1. Домашенко О. М. Проблемні питання використання цифрових доказів у криміналістиці. *Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці: матеріали круглого столу (Харків). С. 52–55.*

2. Зінченко Д. А. Психологічна підготовка фахівців правоохоронних органів України в умовах воєнного стану. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану. МВС України. Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця. ХНУВС. 2023. С. 242-244.*

3. Зінченко Д. А. Теоретичні дослідження громадянської ідентичності. *Питання сучасної науки і права. МВС України. Суми. СФ ХНУВС. 2023. С. 185-187.*

4. Шепітько В. Ю., Авдєєва, Г. К., Коновалова, В. О. Інноваційні методи, засоби та технології в криміналістиці та судовій експертизі. *Харків: НДІ проблем злочинності ім. В. В. Сташиса НАПрН України.*

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ

Тези доповідей
Круглого столу
(м. Вінниця, 20 червня 2025 року)

Відповідальні за випуск: В.С.КУЛІНІЧ
Комп'ютерне верстання: О.А.МУЗАЛЬОВА

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 10,27. Обл.-вид. арк. 10,63.

Видавець і виготовлювач –
Електронний формат збірнику
Громадська Організація «Молодіжна Організація
Починаючих Лідерів»

м. Вінниця